

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Vývoj a struktura státního dluhu České republiky

Bc. Dagmar Černická

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Dagmar Černická

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Vývoj a struktura státního dluhu České republiky

Název anglicky

Development and Structure of State debt of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit vývoj a strukturu dluhu České republiky. V rámci práci bude hodnoceno zadlužení ve vztahu k ukazatelům výkonnosti ekonomiky a státního rozpočtu. V práci bude rozebírán dluh z pohledu struktury věřitelů a formy získávání prostředků na pokrytí deficitního státního rozpočtu. Bude hodnoceno zadlužení České republiky ve vztahu k zadlužení států EU.

Metodika

Teoretická východiska řešené problematiky budou zpracována na základě literární rešerše. Bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány nejen z českých materiálů, i zahraničních. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Významným zdrojem dat je především Český statistický úřad, Eurostat, Evropská centrální banka a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Bude využita metoda deskripce. Na základě práce se soubory dat budou konstruovány vlastní indexy a tempa růstu pro hodnocení vývoje ukazatelů v čase a podílové ukazatele. Bude využita metoda komparace pro vzájemné porovnání a vyhodnocování rozdílů. Na základě metody syntézy bude formulován závěr plynoucí z daného zkoumání.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Česká republika, deficit, dluhopisy, fiskální nerovnováha, fiskální politika, státní dluh, státní rozpočet, úrok, věřitel

Doporučené zdroje informací

DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.

JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice. II, Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4516-9.

KOHOUT, P. *Finance po krizi : Evropa na cestě do neznáma*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4019-5.

OCHRANA, F. – PŮČEK, M. *Dosahování úspor a omezování plýtvání ve veřejném sektoru*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-909-8.

PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-698-1.

POSPÍŠIL, R. *Veřejná ekonomika : současnost a perspektiva*. [Praha]: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-112-3.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 ZS – PEF (únor 2021)

Vedoucí práce

Ing. Dana Stará, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj a struktura státního dluhu v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Daně Staré, Ph.D., za odbornou pomoc a cenné rady při zpracování diplomové práce.

Vývoj a struktura státního dluhu České republiky

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vývojem a strukturou státního dluhu České republiky. Práce se skládá z teoretické a analytické části. Teoretická část práce vymezuje pojmy zkoumané problematiky k lepšímu pochopení následujících částí práce. Bylo nutné přiblížit související pojmy a jevy, veřejný sektor, fiskální politiku, příčiny a důsledky státního dluhu, právní rámce a další termíny. V teoretické části je zmíněná vláda, která hospodařila s deficitem v určitém roce od založení samostatného Českého státu do současnosti.

Analytická část se zprvu zabývá vývojem a strukturou státního dluhu od roku 1993 až po současnost, s tím, že roky 1993, 2005 a 2008 jsou v této části popsány podrobněji. Všechny zmíněné roky jsou specifické určitými historickými a ekonomickými vlivy v České republice. Poslední kapitola analytické části se věnuje zadlužení České republiky v komparaci se zadluženími se členskými státy Evropské unie.

Klíčová slova: státní dluh, veřejný dluh, státní rozpočet, Evropská unie, Česká republika, vývoj, hrubý domácí produkt, struktura státního dluhu, fiskální nerovnováha

Development and structure of state debt of the Czech Republic

Abstract

The Diploma thesis is about development and structure of state debt of the Czech Republic. Thesis consist theoretical part and analytical part. The theoretical part of the thesis defines the terms of the chosen topic for better understanding. Related terms are described like public sector, fiscal policies, causes and consequences of state debt, legislation and others. In the theoretical part there is a described government, which was in charge to manage deficit in certain year since the establishment of the independent Czech Republic to the present.

The analytical part deals with the development and structure of government debt from 1993 to the present, with the fact that the years 1993, 2005 and 2008 are described in more detail in this section. All the mentioned years are determined by certain historical and economic influences in the Czech Republic. The last chapter of the analytical part deals with the debt of the Czech Republic in comparison with the debts in the member states of the European Union.

Keywords: state debt, public debt, state budget, European Union, Czech Republic, development, gross domestic product, structure of state debt, fiscal imbalance

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Metodika.....	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Veřejný sektor.....	14
3.2 Státní rozpočet	17
3.2.1 Příjmy státního rozpočtu.....	19
3.2.2 Výdaje státního rozpočtu.....	20
3.3 Fiskální politika.....	21
3.3.1 Krátkodobá fiskální nerovnováha.....	22
3.3.2 Dlouhodobá fiskální nerovnováha – veřejný dluh.....	26
3.4 Ukazatele ekonomické výkonnosti	28
3.4.1 Hrubý domácí produkt.....	28
3.4.2 Nominální a reálný HDP	29
3.4.3 Hrubý národní důchod a hrubý disponibilní důchod.....	31
3.5 Státní dluh České republiky.....	32
3.5.1 Základní právní úprava týkající se státního dluhu	33
3.5.2 Vývoj a struktura státního dluhu.....	35
3.5.3 Náklady na obsluhu státního dluhu.....	41
3.6 Metodika vykazování vládního deficitu a dluhu.....	42
3.6.1 Metodika GFS 1986 (GFS 2001).....	43
3.6.2 Metodika ESA 95 (ESA 2010)	43
3.7 Vstup České republiky do Evropské unie	44
3.7.1 Maastrichtská konvergenční kritéria.....	46
3.8 Doporučení MMF k řízení dluhu	48
3.9 Světová ekonomická krize.....	49
3.10 Dopady pandemie COVID-19	50
4 Analytická část.....	51
4.1 Státní závěrečný účet.....	51
4.2 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 1993–2000	52
4.2.1 Státní dluh České republiky v roce 1993.....	56
4.3 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 2000–2010.....	58
4.3.1 Státní dluh České republiky v roce 2005.....	63
4.3.2 Státní dluh České republiky v roce 2008.....	66

4.4	Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 2011–2019	69
4.5	Komparace státního dluhu České republiky se zeměmi Evropské unie	74
5	Vyhodnocení a diskuze	75
6	Závěr	77
7	Seznam použitých zdrojů	79

Seznam obrázků

Obrázek 1 Rozpočtová soustava České republiky	17
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled vlád v ČR v letech 1993-2019	18
Tabulka 2 Schéma výpočtu HDP produkční metodou	31
Tabulka 3 Struktura státního dluhu dle instrumentu	39
Tabulka 4 Struktura státního dluhu České republiky v letech 1993-2000 (v mld. Kč).....	53
Tabulka 5 Složení státního dluhu v během roku 1993 (v mld. Kč)	56
Tabulka 6 Složení státního dluhu ČR dle jednotlivých měsíců (v mld. Kč)	57
Tabulka 7 Struktura státního dluhu České republiky v letech 2001-2010 (v mld. Kč).....	61
Tabulka 8 Fiskální ukazatele ČR v letech 2004–2005 (v mld. Kč, v %)	63
Tabulka 9 Měsíční vývoj státního dluhu ČR v roce 2005 (v mld. Kč)	64
Tabulka 10 Státní dluhopisy ČR dle typu instrumentu během roku 2005 (v %).....	65
Tabulka 11 Fiskální ukazatele ČR v letech 2007–2008 (v mld. Kč, v %)	67
Tabulka 12 Státní dluhopisy ČR dle typu instrumentu během roku 2008 (v %).....	68
Tabulka 13 Struktura státního dluhu České republiky v letech 2011-2019 (v mld. Kč).....	72

Seznam grafů

Graf 1 Struktura příjmů státního rozpočtu v ČR v letech 2012-2019 (v mld. Kč)	19
Graf 2 Struktura výdajů státního rozpočtu v ČR v letech 2012-2019 (v mld. Kč).....	21
Graf 3 Zobrazení cyklického a strukturálního deficitu.....	24
Graf 4 Hospodářský cyklus.....	29
Graf 5 Výše státního dluhu a jeho podíl na HDP ČR 1996–2018 (v mld. Kč a %).....	35
Graf 6 Vývoj úrokových sazeb a měnového kurzu CZK/EUR (v %, v Kč).....	37
Graf 7 Státní dluh v držení rezidentů a nerezidentů ČR (v mld. Kč).....	38
Graf 8 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR (v mld. Kč).....	41
Graf 9 Potřeba financování státního dluhu (v mld. Kč)	42
Graf 10 Výše státního dluhu a jeho podíl na HDP v ČR 1993-2000 (v mld. Kč a %).....	52
Graf 11 Struktura státního dluhu dle typu instrumentu v letech 1993-2000 (v%).....	54
Graf 12 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 1994-2000 (v%).....	55

Graf 13 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR (v mld. Kč)	58
Graf 14 Výše státního dluhu a jeho podíl na HDP v ČR v 2001-2010 (v mld. Kč a %)	59
Graf 15 Saldo státního rozpočtu v letech 2001-2010 (v mld. Kč).....	60
Graf 16 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 2001-2010 (v%)	62
Graf 17 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR v roce 2005 (v mld. Kč)	65
Graf 18 Hrubé úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR v roce 2008 (v mld. Kč)....	69
Graf 19 Výše státního dluhu (v mld. Kč) a jeho podíl na HDP (v %) v letech 2011-2019	69
Graf 20 Saldo státního rozpočtu ČR v letech 2011-2019 (v mld. Kč).....	71
Graf 21 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 2011-2019 (v%)	73
Graf 22 Zadluženost států Evropské unie v roce 2019 (v % HDP)	74

Seznam příloh

Příloha 1 Složení vnitřního dluhu ČR 1993 (v mld. Kč).....	87
--	----

1 Úvod

Pro téma diplomové práce bylo zvoleno téma státního dluhu a jeho vývoj, neboť otázka státního zadlužení je otázkou závažnou, která nás aktuálně i v budoucnu ovlivňuje. V poslední době, kdy většina států v důsledku ekonomické krize v roce 2008, uvolnila stavidla veřejným financím ve formě státní pomoci, je toto téma stále diskutováno.

Je třeba si uvědomit, jakým způsobem se nás výše státního dluhu dotýká. Musíme brát v potaz úroky z dluhu, které činí i stovky miliard korun, které by jinak mohly být využity na výstavbu infrastruktury, investic do vědy a výzkumu, k navýšení platů podhodnocených a zároveň velmi důležitých profesí. Státní dluh ve svém důsledku znamená téměř jistotu zvýšení daní, případně nižších výdajů na investice. Příkladem může být již v minulosti zvýšení DPH a spotřební daně (pohonné hmoty, pivo atd.), která sice částečně snižuje deficit státního rozpočtu, nicméně se obratem promítá do spotřebitelských cen a opět se dotýká nás všech. V neposlední řadě je známo to, že státní dluh má svůj vliv i na zvyšování nezaměstnanosti. Stát si totiž především půjčuje od bank. To má za následek méně prostředků na podporu a úvěrování pro podniky a živnostníky, kteří by tyto prostředky jinak použili na provoz a investice. U státního dluhu některých zemí se zdá, že toto rčení neplatí. Příkladem může být nedávna situace Řecka, které bylo na pokraji státního bankrotu, kdy se Řecko zadlužilo téměř na dvojnásobnou míru, než dokáže země sama vyprodukovat. Nyní se tato situace dotýká také Itálie. U nás je stále trend zvyšujícího se státního dluhu, a tak by se brzy mohlo stát, že investoři nám v budoucnu nebudou chtít půjčit a pokud ano, tak s vysokým úrokem, což opět prodraží obsluhu státního dluhu. To vše je spojeno s drastickými opatřeními na poli zaměstnanosti, kdy v případě záchranné půjčky od Mezinárodního měnového fondu budeme nuceni k rozsáhlým úsporám, zvláště v oblasti veřejného sektoru. Dále pak omezování veřejných služeb, zrušení většiny dotací a samozřejmě již tradiční zvyšování spotřebních daní i DPH, včetně daně z příjmu. Rovněž hrozí, že při vysoké míře zadlužení se před námi uzavrou finanční trhy a nadále by nám neposkytly potřebné finance. To bývá zpravidla jen krůček od dluhové pasti, ve které díky neschopnosti země splácet své závazky hrozí krach celé ekonomiky v zemi. Vysoký státní dluh v našich podmínkách vykazuje mnoho zemí Evropské unie. Samotná míra zadlužení země není tolik vypovídající, důležité je vztáhnout ji k hrubému domácímu produktu dané

země. V tomto porovnání vychází Česká republika oproti jiným státům Evropské unie relativně dobře.

Práce se dále zabývá třemi důležitými mezníky v novodobé historii naší země, a sice rokem 1993, jakožto rok vzniku samostatné republiky, dále rokem 2005 jakožto rok následující po vstupu do Evropské unie a rokem 2008, což byl rok krizovým, kdy svět zasáhla celosvětová finanční krize.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit vývoj a strukturu dluhu České republiky. V rámci práce bude hodnoceno zadlužení ve vztahu k ukazatelům výkonnosti ekonomiky a státního rozpočtu. V práci bude rozebírán dluh z pohledu struktury věřitelů a formy získávání prostředků na pokrytí deficitního státního rozpočtu. Bude hodnoceno zadlužení České republiky ve vztahu k zadlužení států EU.

2.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou hlavních částí. První část je teoretická a bude zpracována formou literární rešerše, v této části jsou vysvětleny pojmy veřejných financí a státního rozpočtu aj. Pro zpracování literární rešerše je nezbytnou součástí nastudování odborné literatury, odborných časopisů i zahraničních a internetových zdrojů, které se zabývají problematikou veřejných financí a státních rozpočtů. Významným zdrojem dat je především Český statistický úřad, Eurostat, Evropská centrální banka a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. V teoretické části bude využita metoda deskripce.

Druhá část diplomové práce bude tvořena analytickou částí, která se především soustředí na analýzu státního dluhu v České republice, v letech 1993 až do současnosti. Dále bude podrobněji popsána situace ve vybraných letech 1993, 2005 a 2008. Pro tuto část budou využita zejména data o státním dluhu, které jsou poskytovány Ministerstvem financí České republiky v průběhu let, dále data Českého statistického úřadu a Státní závěrečné účty. Analytická část se bude dále věnovat analýze státního dluhu Evropských zemí a pomocí metody komparace porovná stavy těchto zemí s Českou republikou.

Na základě práce se soubory dat budou konstruovány vlastní indexy, podílové ukazatele a tempa růstu pro hodnocení vývoje ukazatelů v čase. Výpočty jsou realizovány prostřednictvím programu MS Office Excel. Použitými metodami budou především deskripce, analýza a komparace. Na základě metody syntézy bude formulován závěr plynoucí z daného zkoumání.

3 Teoretická východiska

Úvodem je nutné vymezit pojmy a fakta, které jsou důležité pro zkoumanou problematiku státního dluhu. Přiblížením těchto pojmů bude vytvořen prostor pro další analýzy či závěry. Státní dluh je spojen s krytím deficitu vlády, pokud jsou příjmy nižší než výdaje státu.

3.1 Veřejný sektor

Veřejnou správou je myšleno poskytování správních činností souvisejících s poskytováním veřejných služeb. Zajištění zdrojů financování netržních aktivit státu, spolu s efektivním využitím finančních prostředků, mají za úkol veřejné finance. Tato práce se zabývá státním dluhem, a proto budou v následujících podkapitolách popsány a vysvětleny pojmy s tímto tématem související, jako veřejné finance, fiskální nerovnováha a státní rozpočet.

Maatyová a kol., (2015 s. 20) uvádí, že k označení problematiky zabývající se teoretickými a praktickými otázkami, souvisejícími s financováním ve veřejném sektoru, se používá výraz „veřejné finance“. Veřejné finance lze vysvětlit vícero způsoby. Za prvé jsou jimi označeny praktické činnosti, které se vztahují k financování veřejného sektoru a dále vědní disciplíny zabývající se problémy veřejného chování. Veřejné finance, jakožto vědní disciplínu, řadíme do systému věd o společnosti.

Dle Dvořáka (2008, s. 5) podléhají veřejné finance vládnímu finančnímu plánu. Ten se po schválení parlamentem stává zákonem. Pro tyto peněžní vztahy platí principy nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti.

Principem nenávratnosti, se dle Dvořáka (2008, s. 5), rozumí případ, kdy plátce konkrétní částky, v případě veřejných financí – daně, nemá právo na její vrácení, a to ani v podobě protislužby. Stát si tuto částku nenechává. Částka je použita na úhradu veřejných výdajů, ze kterých mají občané prospěch. Důležité je, že neexistuje individuální nárok na čerpání zdrojů vytvořených zdaněním, odvoditelný z individuální míry zdanění. Tento fakt popisuje druhý princip určující povahu veřejných financí. Tento princip je nazýván principem neekvivalence, který bude popsán níže. Opakem principu nenávratnosti je princip návratnosti, na kterém jsou založeny finance soukromé. Jednoduchým příkladem je úvěr, kdy věřitel půjčí dlužníkovi peněžní částku, kterou

je dlužník povinen vrátit. V dalším případě se jedná o princip podmíněné návratnosti. Příkladem tohoto principu je platba pojišťovně, kdy nevzniká povinnost pojišťovny za každých okolností poskytnout protiplnění. To zde vzniká pouze v případech, jsou-li splněny určité podmínky předem sjednané, tzn. dojde-li k pojistné události.

Dvořák (2008, s. 5) dále uvádí, že všichni občané tohoto státu, se podílí na státním rozpočtu. Podílí se na čerpání jeho výdajů a na placení daní. Spletitost veřejných financí plyne ze skutečnosti, že podíly čerpání výdajů a placení daní nejsou ekvivalentní. Nezáleží na tom, zda jiný občan zaplatil na daních více, protože není oprávněn díky tomu více čerpat ze služeb financovaných z veřejných výdajů.

Principem nedobrovolnosti je dle Dvořáka (2008, s. 5) případ, kdy občané do peněžního vztahu dobrovolně nevstoupí. V demokratické společnosti je dáno zákonem, že jsou tyto pohyby peněz od ekonomických subjektů ke státu vynuceny. Stát má k tomuto kroku mandát od svých občanů. Státní rozpočet je schvalován parlamentem. Schválený rozpočet by měl zabezpečovat společenský prospěch financovaných veřejných výdajů i spravedlnost jimi vynucených daní.

Peková a kol., (2008, s. 20) uvádí, že maximální efektivnost, při alokaci finančních prostředků, je hlavním cílem ekonomických aktivit ekonomických subjektů. Tím se rozumí dosažení maximálního užitku, při co nejnižších možných nákladech. Tyto aktivity probíhají na trhu, kde si konkurují výrobci i spotřebitelé a vzniká tak rivalita. V případě dokonalé konkurence je výsledkem cena, za kterou spotřebitel nakoupí a výrobce prodá. Praxe je ale jiná. K tržnímu selhání dochází z různých příčin. Tím se rozumí okolnosti, při kterých výrobci či spotřebitelé neefektivně vynaloží své disponibilní zdroje, což vede k neefektivní alokaci zdrojů, ke ztrátám apod. Příčinou tržního selhání může být nedokonalá konkurence na trhu zboží a výrobních faktorů s tendencí k monopolizaci trhu. Monopol má výhradní postavení trhu a určuje podmínky, včetně ceny. Ta může být vysoká, s vizí vysokého zisku. Dochází ke změně ve struktuře výrobců, kdy mnoho z nich zbankrotuje.

Další příčinou vzniku tržního selhání, je dle Peková a kol. (2008), existence veřejných statků, které jsou spotřebovány kolektivně, a proto v určitých případech nemohou být zajišťovány soukromým sektorem v potřebné kvantitě či kvalitě. Příkladem jsou vysoké monopolní ceny, které způsobí, že určité výrobky nejsou dostupné pro

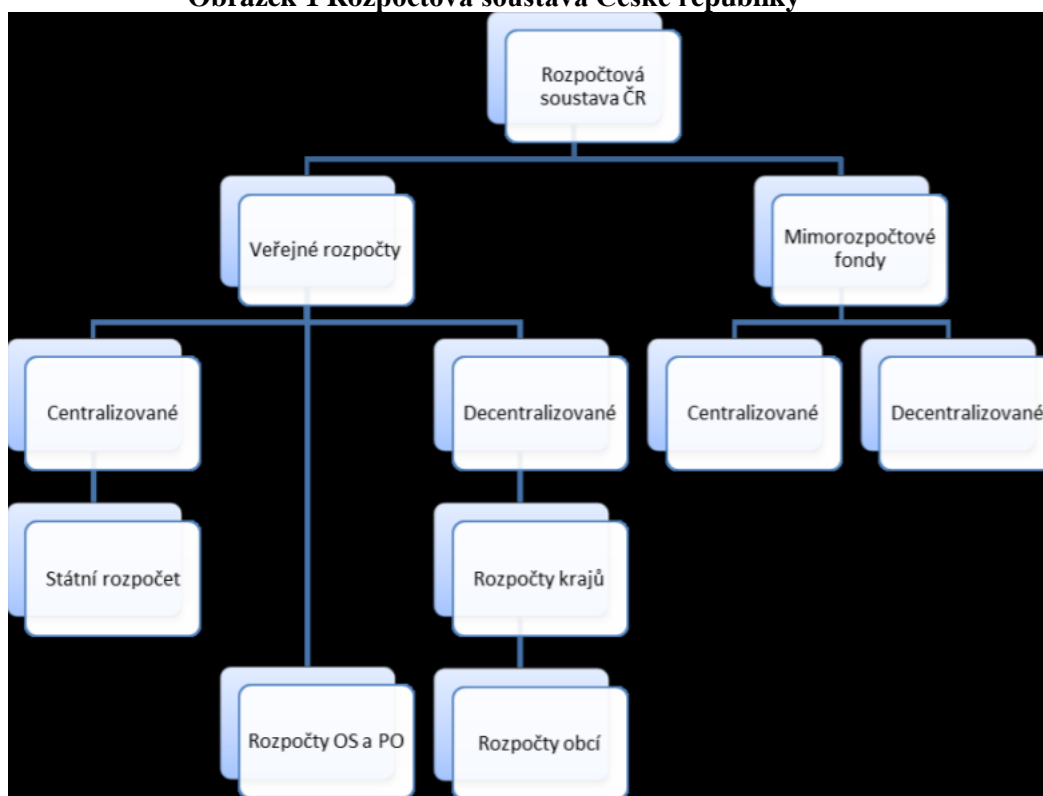
sociálně slabší vrstvy občanů. V případech, kdy v některých oblastech není možné dosáhnout vyšších zisků, z důvodu nedostatečné poptávky, soukromý sektor nejeví zájem a dochází k tržnímu selhání. V těchto případech přichází stát, který zajistí produkci těchto statků.

Státní zásahy jsou nezbytnou činností při selhání trhu. Tyto činnosti označující se jako netržní aktivity vedou k tomu, aby se selhání předcházelo a v případech selhání se řešily důsledky. Netržní aktivity se dle Pekové a kol. (2008) člení na alokační netržní činnost, redistribuční netržní činnost, stabilizační netržní činnost, regulační a legislativní netržní činnost.

Peková a kol. (2008) uvádí, že alokační netržní činnosti slouží ke zlikvidování neefektivnosti při alokaci dostupných zdrojů ve společnosti na produkci veřejných statků. Cílem redistribuční netržní činnosti je redukovat různorodost a nespravedlnost v rozdělování, především u občanů v postproduktivním a produktivním věku. Nerovnováha hospodářství a cyklický vývoj ekonomiky jsou výsledkem selhání trhu. V těchto případech může stát vytvořit vlastní poptávku u soukromého subjektu a snížit tak cyklický vývoj.

Dle Pekové a kol. (2008) jsou regulační a legislativní netržní činnosti doménou státu, jelikož hlavní nástroje je potřeba uzákonit. Jsou využívány různé nástroje, které slouží k regulaci podmínek podnikání, pracovního trhu apod. Stát také dohlíží nad dodržováním zákonů a jiných právních předpisů. Avšak ani jedna z výše uvedených netržních činností není vždy efektivní. Špatné využití či využití nesprávných nástrojů hospodářské politiky či nesprávně vybraná doba užití nástrojů, může směřovat k nespravedlivé distribuci a destabilizaci ekonomiky jakožto k vládnímu selhání.

Obrázek 1 Rozpočtová soustava České republiky

Zdroj: *Veřejné finance v České republice* (2009, s. 53)

Jednoduché rozdělení veřejných financí, dle Pekové a kol. (2008), na veřejné příjmy a veřejné výdaje by mělo vést k jednoduché rovnici, kdy příjmy pokryjí výdaje. Většina ekonomik světa však čelí opačné situaci. Veřejné výdaje povětšinou přerůstají veřejné příjmy, což vede ke vzniku rozpočtového deficitu. Z hlediska trvání deficitní situace dělíme fiskální nerovnováhu na krátkodobou fiskální nerovnováhu a dlouhodobou fiskální nerovnováhu. Krátkodobá, jak je z názvu patrné, trvá jedno rozpočtové období. Na druhou stranu dlouhodobá fiskální nerovnováha nastává tehdy, když rozpor mezi příjmy a výdaji trvá déle.

3.2 Státní rozpočet

V kontextu se státním dluhem je potřeba zmínit zákon č. 2018/200 sb., rozpočtových pravidlech, který popisuje státní rozpočet následující definicí: „*Státní rozpočet tvoří finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. Rozpočet obsahuje očekávané příjmy a odhadované výdaje a je souhrnem finančních dokumentů, tj. Zákona o státním rozpočtu, rozpisu ukazatelů státního rozpočtu a rozpočtů organizačních složek státu.*“

Tomášková (2015, s. 40-42) uvádí, že z praktického hlediska je státní rozpočet plánem finančního hospodaření státu na konkrétní rok, přičemž rozpočtový rok je totožný s rokem kalendářním. Finance jsou získávány především tvorbou produktu a posléze jsou převedeny dle příkazu vlády do míst, kde jsou nejvíce potřebné. Již zmíněný plán finančního hospodaření slouží ke uskutečňování jednotlivých úkolů států. Ať už ekonomických, politických či sociálních. Jedná se o finanční fond, který reprezentuje příjmy a výdaje státu nejen na fungování státu, ale také ke zdokonalení stavu, ve kterém jsou veřejné statky.

Z hlediska vývoje deficitního hospodaření státu je vhodné zmínit, kdo byl v daném období v čele vlády viz tabulka 1.

Tabulka 1 Přehled vlád v ČR v letech 1993-2019

	Premiér	Ministr financí
1993-1996	Václav Klaus I (ODS, KDU-ČSL, KDS, ODA)	Ivan Kočárník (ODS)
1997	Václav Klaus II (ODS, KDU-ČSL, ODA)	Ivan Kočárník (ODS), Ivan Pilip (ODS)
1998	Josef Tošovský (poloúřednická)	Ivan Pilip (ODS/US)
1999-2002	Miloš Zeman (ČSSD)	Ivo Svoboda (ČSSD), Pavel Mertlík (ČSSD), Jiří Rusnok (ČSSD)
2003-2004	Vladimír Špidla (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU)	Bohuslav Sobotka (ČSSD)
2005	Stanislav Gross (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU)	Bohuslav Sobotka (ČSSD)
2006	Jiří Paroubek (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU)	Bohuslav Sobotka (ČSSD)
2007	Mirek Topolánek I (ODS)	Vlastimil Tlustý (ODS)
2008-2009	Mirek Topolánek II (ODS, KDU-ČSL, SZ)	Miroslav Kalousek (KDU-ČSL)
2010	Jan Fischer (úřednická)	Eduard Janota (nestr.)
2011-2013	Petr Nečas (ODS, TOP 09, VV/LIDEM)	Miroslav Kalousek (TOP 09)
2014	Jiří Rusnok (úřednická)	Jan Fischer (nestr.)
2015-2017	Bohuslav Sobotka (ČSSD, ANO, KDU-ČSL)	Andrej Babiš (ANO)
2018-2019	Andrej Babiš (ANO)	Alena Schillerová (ANO)

Zdroj: vlastní zpracování, data: vlada.cz

V tabulce 1 jsou uvedeni ministři financí, kteří sestavovali státní rozpočet na daný rok, spolu s premiéry, jejichž vlády daný státní rozpočet následně schvalovaly.

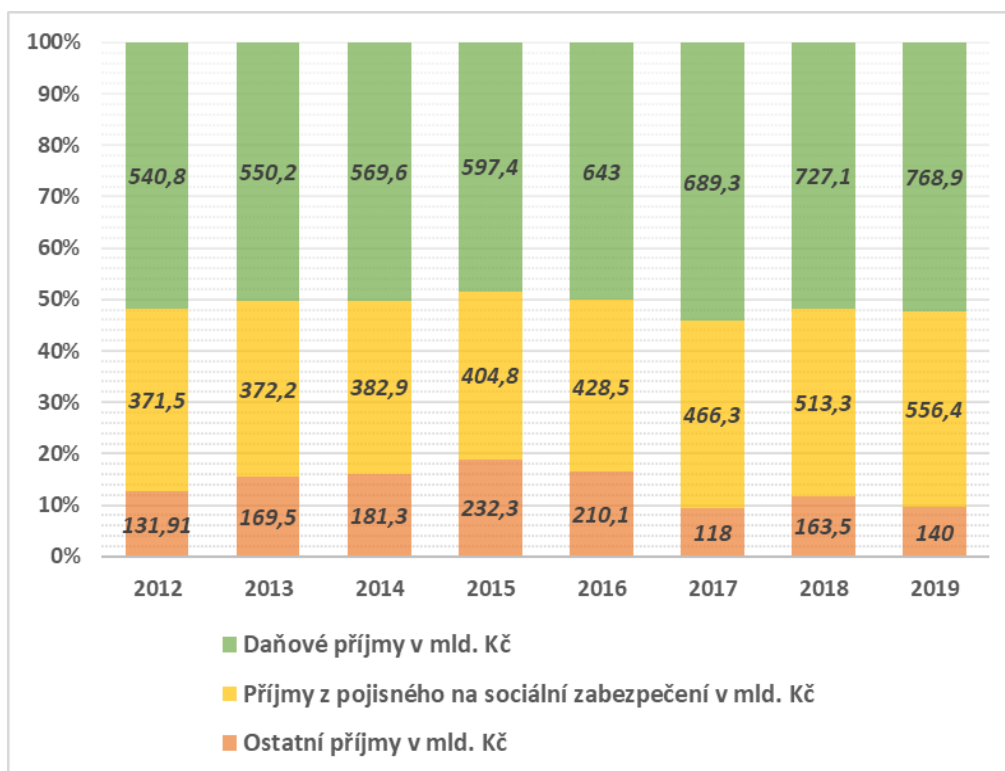
3.2.1 Příjmy státního rozpočtu

Ministerstvo financí – Sekce veřejné rozpočty, (2019, s. 11) uvádí, že příjmy státního rozpočtu jsou zdroje, které vláda plánuje využít pro financování aktivit státu. Těmito příjmy jsou např.:

- daně (DPH, spotřební daň, daň z hazardu atd.), poplatky (správní a soudní poplatky, aj.) a cla (přesněji podíl na clech);
- prodej statků a služeb;
- příjmy z pojistného na sociální zabezpečení aj.;
- půjčky;
- podpory, dary, dotace.

V následujícím grafu 1 je zobrazena struktura příjmů státního rozpočtu v letech 2012–2019. Graf 1 ilustruje, že od roku 2012 až do roku 2019 celkové příjmy připadající do státního rozpočtu rostou. Největší růst je zřetelný u příjmů daňových a příjmů z pojistného na sociální zabezpečení.

Graf 1 Struktura příjmů státního rozpočtu v ČR v letech 2012-2019 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, dle mfer.cz

3.2.2 Výdaje státního rozpočtu

Druhou nezbytnou částí rozpočtu jsou dle Švarcové (2020) státní výdaje. Tyto výdaje jsou, obdobně jako příjmy, ovlivněny aktuální hospodářskou politikou vlády. Jedná se o tyto výdaje:

- transferové platby;
- vládní výdaje.

Švarcová (2020) dále uvádí, že pod transferovými platbami si lze představit platby placené obyvatelstvu, a to v podobě důchodů, sociálních dávek či podpor v nezaměstnanosti. V tomto uvedeném postupu rozdělení plateb má nezbytnou funkci stát. Část z vyrobených statků a služeb dostávají ti, kteří se z nějakých důvodů neúčastnili na výrobě těchto statků či služeb. Touto skupinou jsou např. děti, nezaměstnaní, postižení nebo důchodci.

Dle Ministerstva financí – Sekce veřejné rozpočty, (2019, s. 21-23) jsou další zmíněné výdaje tzv. vládní výdaje. Těmito výdaji se rozumí finance potřebné k chodu státních institucí, zdravotnictví, veřejného školství, vládních investic či dotačních programů.

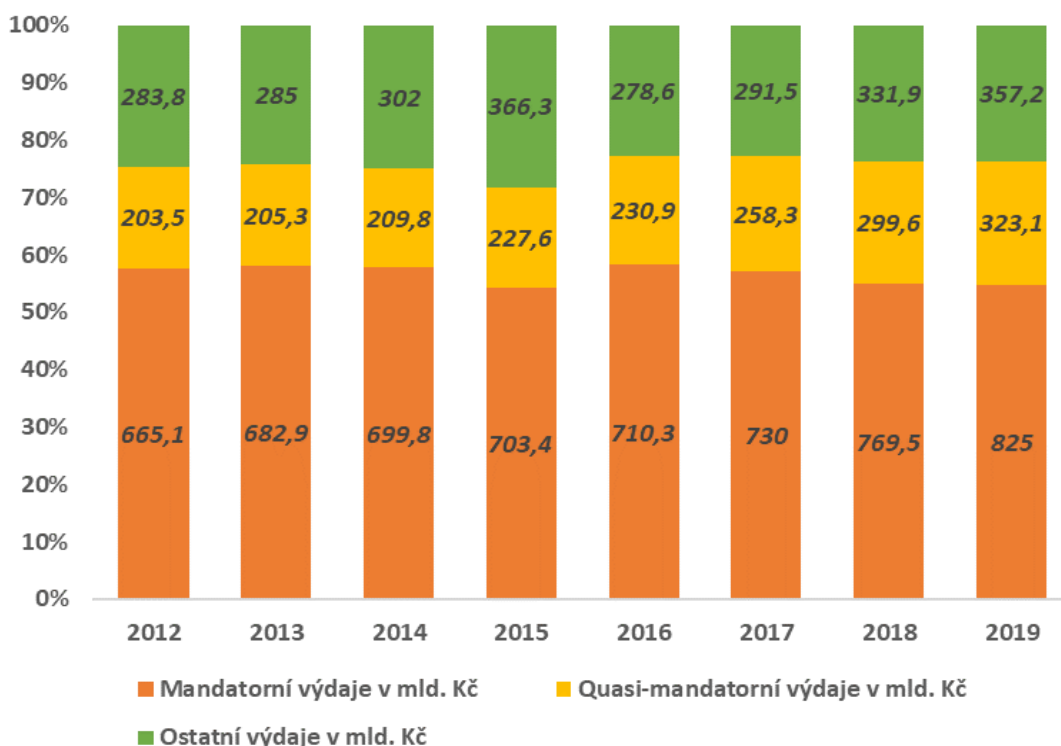
Ministerstvo financí – Sekce veřejné rozpočty, (2019, s. 21-23) popisuje další hledisko členění výdajů, a to podle povinnosti státu tyto výdaje uhradit. Tyto výdaje jsou členěny na:

- mandatorní výdaje (dávky důchodového pojištění, nemocenské pojištění, sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti, aj.);
- quasimandatorní výdaje (platy státních zaměstnanců, pracovníků organizačních složek státu, výdaje na obranu, aj.);
- nemandatorní výdaje (výdaje na dopravní infrastrukturu, školství, sport apod.)

Z následujícího grafu 2 je zřejmé, že největší podíl na celkových výdajích státu za období 2012–2019 tvoří mandatorní výdaje, které prezentují 50-60 % celkových výdajů

státního rozpočtu. Z Grafu 2 lze vyčíst strukturu výdajů státního rozpočtu za dané období, složených z mandatorních, quasi-mandatorních a ostatních výdajů.

Graf 2 Struktura výdajů státního rozpočtu v ČR v letech 2012-2019 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, dle dat z mfcz.cz

3.3 Fiskální politika

Peková a kol. (2008) uvádí, že velkým problémem je situace, kdy se země nachází ve fázi fiskální nerovnováhy. I pro vyspělé země je fiskální nerovnováha nemalým problémem. Počátkem fiskální nerovnováhy je nevyrovnaný státní rozpočet. K zadlužení může dospět jakýkoliv jedinec v ekonomice, situace je ovšem mnohem vážnější v případě zadlužení státu. Tento dluh se týká každého občana platícího v zemi daně. Dle odborné literatury lze rozlišit několik dluhů. Dluhy lišící se charakterem vzniku, strukturou či dle doby zadlužení.

Následující podkapitoly se zabývají fiskální nerovnováhou z hlediska doby, a to krátkodobou a dlouhodobou fiskální nerovnováhou

3.3.1 Krátkodobá fiskální nerovnováha

Dle Peková a kol. (2008) nastávají případy, kdy jsou příjmy státního rozpočtu vyšší než jeho výdaje. V tomto případě se hovoří o tzv. rozpočtovém přebytku. V opačném případě, kdy jsou výdaje rozpočtu vyšší než příjmy, se jedná o rozpočtový deficit. Další možností je fiskální rovnováha, kdy jsou výdaje a příjmy shodné. Tento stav je spíše teoretický.

Červenka (2009, s. 57) uvádí, že nesrovnalost mezi rozpočtovými příjmy a výdaji je nazývána fiskální nerovnováhou. V případě krátkodobé fiskální nerovnováhy, týkající se jednoho rozpočtového období, nemusí vždy znamenat negativní jev. Za negativní jev lze označit případ, kdy opakovaně dochází k rozpočtovým deficitům, které se následně kumulují ve veřejný dluh.

Dvořák (2008, s. 51) uvádí, že významným aspektem je rozlišení deficitu před zahájením rozpočtového období, v jeho průběhu a po jeho ukončení. Parlament schválí jisté saldo vlastního návrhu státního rozpočtu, jež představuje určitý záměr. Ten poté sděluje určitou představu vlády o rozpočtovém hospodaření, o vývoji a případný účinek nezávislých vnějších vlivů. Při vyrovnaném návrhu rozpočtu také dochází ke vzniku deficitu. To je způsobeno sezónními výkyvy, kterým podléhá tok rozpočtových příjmů i rozpočtových výdajů. Jedná se o dočasný deficit, který je kryt státními pokladničními poukázkami. Hlavní vliv má saldo na konci rozpočtového roku, kdy je odražen skutečný výsledek hospodaření státu.

Dle Pekové a kol. (2008) je státní rozpočet nejvíce sledovaným rozpočtem, jelikož znázorňuje největší a nejsledovanější rozpočet ve většině ekonomik. Z praktického hlediska se rozlišují dva postupy vzniku rozpočtového deficitu. Prvním je ten, že dojde ke zmenšení či výpadku na straně příjmů rozpočtu, hlavně díky nižšímu výběru daní, při stejných výdajích. Druhým způsobem je zvýšení výdajů rozpočtu bez přiměřeného zvýšení příjmu, v tomto případě daní.

Hamerníková a kol. (2010) zmiňují, že dle způsobu vzniku se odlišují deficity cyklické a strukturální. Cyklický deficit vzniká důsledkem proměnlivosti výkonu ekonomiky, jakožto výsledek procesu hospodářského cyklu. Při úbytku vládních příjmů v době recese cyklický deficit roste.

Na **cyklický deficit** má podle Červenky (2009) vliv, mimo kolísání hospodářského cyklu, také působení exogenních faktorů. Těmito faktory jsou např. přírodní katastrofy či aktuální růst úroků z veřejného dluhu.

Fuchs a kol. (2005, s. 172) uvádí, že vláda téměř nemůže cyklický deficit ovlivnit. V době vzestupu ekonomiky se pomocí vestavěných stabilizátorů vytváří přebytek na straně příjmu a v dobách recese působí při vzniku deficitu. Za příklad stabilizátoru lze zmínit progresivní zdanění. To způsobuje zdanění důchodů vyšší sazbou v období hospodářského růstu, a naopak zdanění důchodu nižší sazbou v období recese.

Strukturálním deficitem je dle Hamerníkové a kol. (2010) deficit, který zbude oddělením vlivu hospodářského cyklu. Zobrazuje spojitost výdajů a příjmů v případě, že by ekonomika fungovala na úrovni potenciálního produktu. Strukturální deficit, jinak nazýván také aktivní deficit, je stanovený aktivními opatřeními vlády. Do těchto opatření jsou řazeny např. příspěvky na sociální zabezpečení, určení daňových sazeb či výdaje na obranu. Strukturální deficit je většinou způsoben prosazením expanzivní fiskální politiky. Při této politice jsou výdaje rozpočtu vyšší než příjmy.

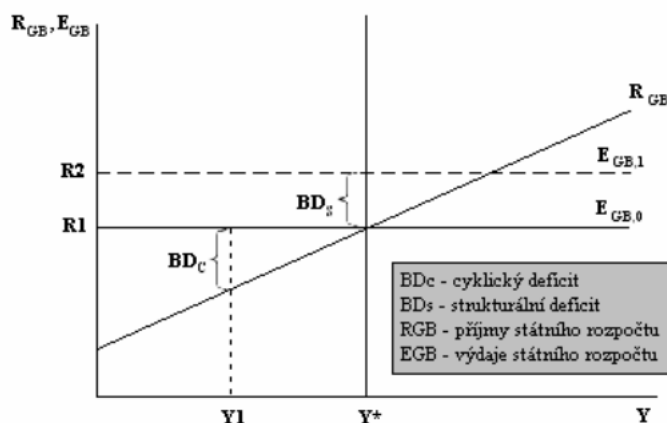
Ochrana a kol. (2010, s. 140) dělí rozpočtový deficit dle příčin vzniku na aktivní a pasivní deficit. Aktivní deficit zhruba odpovídá deficitu strukturálnímu. Tento deficit vzniká díky vládním rozhodnutím. Tato rozhodnutí způsobují pokles rozpočtových příjmů či zvýšení rozpočtových výdajů nebo vedou zároveň k oběma zmíněným situacím. Zásadní příčiny vzniku aktivního deficitu jsou expanzivní fiskální politika, vládní populismus a tzv. teorie vyrovnávání daňového zatížení.

Ochrana a kol. (2010, s. 140) popisuje tyto příčiny následovně. Mezi opatření snižování daňové zátěže nebo růstu veřejných výdajů patří např. vládní populismus, který představuje snahu o udržení přízně voličů, zejména před volbami. Právě před volbami záměrně uplácejí voliče, se snahou obdržet co nejvíce hlasů. Teorií vyrovnávání daňového zatížení se rozumí snaha o rozklad důsledků výdajového šoku či daňové zátěže na více let.

Pasivní deficit je dle Ochranu a kol (2010, s. 140) deficit, který vzniká vlivem faktorů, které vláda nemůže ovlivnit. Jedná se o nepředpokládané a neovlivnitelné příčiny při sestavování rozpočtu. Jednou z příčin vzniku pasivního rozpočtu je hospodářský pokles či růst inflace. Ta má za následek růst cen a rozpočtů u veřejných organizací,

kteří jsou napojeny na státní rozpočet. Dalšími příčinami jsou zvýšení veřejných výdajů při katastrofách či rostoucí úrok z veřejného dluhu.

Graf 3 Zobrazení cyklického a strukturálního deficitu

Zdroj: Fuch a kol. (2003, s. 254)

Kohout (2011, s. 328) uvádí, že tato situace je výsledkem současného politického systému, ve kterém jsou politici zvoleni ve volbách, ve kterých si kupují hlasy voličů, prostřednictvím státního rozpočtu. Následky tohoto hospodaření jsou děleny na rozpočtové a fiskální. Z krátkodobého hlediska jsou zmíněné rozpočtové důsledky vnímány povětšinou kladně, dlouhodobě však nemají kladný dopad na ekonomiku státu. Pohled na makroekonomické, fiskální dopady jsou různé. Neoklasičtí teoretikové jsou proti a fiskální důsledky rozpočtového deficitu považují za negativní. Oproti tomu keynesiánci věří, že za určitých podmínek mají fiskální důsledky rozpočtového deficitu pozitivní dopad na ekonomiku.

Dle Dvořáka (2008, s. 71) je schodek profinancován z jiných zdrojů, nežli z běžných příjmů. Třemi nejpoužívanějšími způsoby, sloužící ke krytí rozpočtového deficitu jsou dluhové financování, peněžní krytí a v neposlední řadě krytí z výnosu prodeje vládních aktiv. U dluhového financování se jedná o přeměnu rozpočtového deficitu na domácí či zahraniční veřejný dluh, který změní objem emitovaných vládních obligací. Peněžním krytím se rozumí poskytnutí úvěru od centrální banky. Posledním zmíněným krytím, je krytí z výnosu prodeje vládních aktiv, pod kterými si můžeme představit např. prodej státních licencí.

Nejpoužívanějším způsobem financování deficitu je, podle Pekové a kol. (2008), již zmíněné dluhové krytí. V tomto případě jsou státem prodávány státní dluhopisy, které jsou odkoupeny subjekty (např. bankami, penzijními fondy, fyzickými osobami či investičními společnostmi). Finanční prostředky získané prodejem dluhopisu poté slouží k financování veřejných výdajů. Za prodané obligace stát platí úroky. Výše úroků se odvíjí od rizikovosti daného státu. Dojde-li k nákupům státních dluhopisů domácími subjekty, je nutno nezapomenout, že absorpční schopnost domácího sektoru je omezena výší domácích úspor. Ekonomika by se zpomalila, pokud by byly domácí úspory využívány ve veřejném sektoru, to by vedlo ke snížení investic do soukromého sektoru. Tento jev označujeme pojmem – efekt vytěsnění. V případě, že jsou domácí úspory v omezeném množství, je nezbytné krýt rozpočtový deficit zahraničními finančními prostředky. To vede k přeměně deficitu do zahraničního veřejného dluhu. Tento dluh je splatný v zahraniční měně, což v sobě nese kurzová rizika i existující možnost snížení importu v případě nedostatku zahraniční měny. Tento jev je charakteristický u rozvíjejících se ekonomik.

Druhým zmíněným způsobem financování je peněžní krytí deficitu, při kterém je čerpán úvěr od centrální banky. Ochrana a kol. (2015, s. 141) uvádí, že centrální banka může poskytnout přímý úvěr, případně nakoupit státní cenné papíry, které jsou emitované na primárním trhu. To vede k tzv. monetizaci deficitu, kdy se zvýší množství peněžních prostředků v oběhu dané ekonomiky. Nejčastějším důsledkem zvýšení monetární báze bývá zvýšení inflace. Díky makroekonomickým důsledkům, vycházející z této monetizace, je postup monetizace rozpočtového deficitu zakázán. Požadovaná nezávislost České národní banky na ostatních národních institucích je hlavním důvodem, proč je tento postup zakázán v České republice.

Výnos z prodeje vládních aktiv je dalším způsobem krytí deficitu státního rozpočtu. Dle Maatyová a kol. (2015, s. 189) spočívá v omezeném způsobu krytí a hodí se jen pro vybrané případy vzniku deficitu. Tento způsob se používá při jednorázovém krytí deficitu státního rozpočtu, jelikož objem vládních aktiv má své hranice. To neumožňuje dlouhodobé financování deficitu.

Peková a kol. (2008) ve své publikaci uvádí, že deficit státního rozpočtu je kryt z výnosů z prodeje státních aktiv, např. krytí výnosy plynoucích z privatizace státního majetku či výnosy z rezerv vytvořených v minulých letech.

3.3.2 Dlouhodobá fiskální nerovnováha – veřejný dluh

Peková (2008) zmiňuje, že ke vzniku dlouhodobé fiskální nerovnováhy dochází prohlubováním rozpočtového deficitu. Kumulaci těchto deficitů lze zjednodušeně označit jako veřejný dluh. Mimo zmíněné působí na vznik dluhu další vlivy, kterými jsou inflace domácí měny či kurzové rozdíly při denominaci obligací v zahraniční měně. Veřejný dluh představuje soubor závazků států k ostatním domácím či zahraničním subjektům v dané ekonomice. Obsahuje tedy závazky jednotlivých územně samosprávných celků, mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě, veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou a veřejných podniků.

Dle Dvořáka (2008) je potřeba si uvědomit, že ne vždy je deficit kryt dluhovým způsobem neboli transformován do veřejného dluhu. Důvodem navýšení dluhu není vždy jen zmíněný deficit, ale i jiné faktory, např. inflační vliv. Charakteristická podoba veřejného dluhu vzniká prodejem vládních dluhopisů dílčím ekonomickým subjektům v dané zemi či v zahraničí. Veřejný dluh bývá vyobrazen v absolutní hodnotě. Tato podoba však dostatečně neinformuje o vývojovém trendu, což znemožňuje možnost mezinárodního srovnání. Klíčovým měřítkem pro sledování je podíl hrubého veřejného dluhu na HDP. Podíl veřejného dluhu na HDP výstižněji objasňuje dynamické prostředí ekonomik. Podíl dílčích složek závazků je ovlivňován mírou decentralizace a fiskálního federalismu. Nejvyšší podíl deficitu státního rozpočtu bývá typickým pro země s centralizovaným systémem. V těchto systémech může vláda snadněji uplatňovat své fiskálně – politické zájmy v ústřední rovině. V praxi bývá k označení dlouhodobé fiskální nerovnováhy použit také pojem státní dluh. Státní dluh je souhrn státních finančních pasiv, která jsou tvořena závazky státu. Státní dluh nezohledňuje závazky mimorozpočtových fondů a místních rozpočtů.

Problematika veřejného dluhu a deficitu veřejného rozpočtu spolu dle Dvořáka (2008) souvisí z důvodu, že deficit veřejných rozpočtů je příčinou pro vznik a zvyšování veřejného dluhu. Již několikrát bylo uvedeno, že veřejný dluh lze chápat jako celkové zadlužení vlády a samosprávních celků. Do veřejného dluhu se tedy řadí státní dluh, dluhy

mimorozpočtových fondů, dluhy místních rozpočtů a dluhy zdravotních pojišťoven. Z toho plyne, že veřejný dluh je dluhem všech daňových poplatníků dané země.

Peková a kol. (2008, s. 506) definují veřejný dluh jako „*Souhrn závazků státu, jednotlivých subjektů územní samosprávy, veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou (například v ČR příspěvkových organizací), veřejných podniků (státních a municipálních).*“

Halásek (2007) zmiňuje, že v minulých dobách vznikalo veřejné zadlužování spíše příčinou válečných konfliktů. Nyní je již běžné hospodařit s deficitním rozpočtem. U několika států Evropské unie již zadlužení převýšilo 100 % svého ročního HDP. Většina těchto států se zadluží z důvodu chybně nastavené fiskální politiky.

Peková (2008) rozčleňuje veřejný dluh místně a časově. Členěním dle místa se rozumí, kde je dluh umístěn. V případě, že je dluh umístěn v domovské zemi a je vykazován v domácí měně, jedná se o vnitřní dluh. V opačném případě, kdy je dluh umístěn v zahraničí a vykazován v zahraniční měně, se jedná o vnější dluh. Z časového hlediska se veřejný dluh dělí na krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý. Při splatnosti dluhu do jednoho roku se jedná o již zmíněný krátkodobý veřejný dluh. V případě splatnosti dluhu do 10 let se jedná o střednědobý dluh. U dlouhodobého dluhu je splatnost vyšší než 10 let.

Halásek (2007) dále dělí veřejný dluh na čistý a hrubý. Souhrnný objem závazků států a jiných vládních institucí, bez ohledu na objem pohledávek, je dluh hrubý. Používá se zejména k zobrazení velikosti veřejného dluhu v mezinárodních statistikách. Pro vyjádření celkového finančního postavení vlády se využívá již zmíněný čistý dluh. Problematické odčítání a oceňování aktiv činí aplikaci tohoto vyjádření, formou čistého dluhu, velmi komplikovaným.

Způsob vykazování dluhu je, dle Peková a kol. (2008), rozlišen podle dluhu úpisu nebo dle podmínek kontrahování dluhu. Při prvním zmíněném členění je dluh možné rozdělit na dobrovolný, vlastenecký a vynucený. Dobrovolným dluhem se rozumí působení investora z hlediska nakupování, příkladem jsou státní obligace. Státní obligace se nachází na kapitálovém či peněžním trhu. Pro vlastenecký dluh je typické nakupování státních dluhopisů občany daného státu na popud vlastenectví. Posledně zmíněný, vynucený dluh, byl rozšířen ve válečných obdobích, kdy docházelo k nákupu obligací hlavně na základě

příjmů obyvatel a dodatečného zdanění. Dle kontrahování dluhu se dluhy dělí na založený, nezaložený, rentový a flotantní. Zmíněné typy se liší dle doby splatnosti. Založený dluh se využíval u střednědobých a dlouhodobých splatností. Typické pro tento druh dluhu byla různá doba splatnosti i podmínky splatnosti, které byly předem oznámeny. Nezaložený dluh musel být splacen dle termínu splatnosti a hovoří se o něm v souvislosti s krátkodobými dluhy. V nejkratší době musel být splacen dluh flotantní. Poslední zmíněný dluh, rentový, je typický tím, že se nevrací jistina a výnosem jsou úroky.

Peková (2011) uvádí, že nejčastější formou veřejného dluhu jsou státní dluhopisy. Státní dluhopisy jsou zaknihované nebo listinné. Dle způsobu obchodování lze dluhopisy rozdělit na obchodovatelné a neobchodovatelné. Převážná část obchodovatelných dluhopisů jsou státní cenné papíry vstupující na kapitálový trh, jež mají různou splatnost. Cenné papíry jsou dle doby splatnosti rozlišeny na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé cenné papíry se řadí nejznámější cenné papíry, pokladniční poukázky. Splacnost pokladničních poukázek jsou měsíce, maximálně rok. Na krytí veřejného dluhu se nejvíce podílí státní dluhopisy střednědobé a dlouhodobé.

3.4 Ukazatele ekonomické výkonnosti

Dle Kučery (2015 s. 4) je standardně využívaným ukazatelem k hodnocení výkonnosti ekonomiky hrubý domácí produkt, se kterým úzce souvisí hrubá přidaná hodnota, kterou také jinak nazýváme čistým ukazatelem ekonomiky. Mezi další klíčové, avšak často opomíjené ukazatele, lze zařadit hrubý národní důchod a hrubý disponibilní důchod. Pomocí těchto ukazatelů je sledováno přerozdělení finančních prostředků mezi domácí a zahraniční ekonomikou.

3.4.1 Hrubý domácí produkt

Dle definice Lipovské (2017, s. 98) je „*hrubý domácí produkt tržní hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období.*“

Jak uvádí Lipovská (2017, s. 98), z výše uvedené definice, se pod pojmem finální statky rozumí statky, které jsou určeny ke konečné spotřebě, investicím nebo vývozu. Tyto statky jsou vyjádřeny v tzv. tržních cenách, které jsou hrazeny kupujícími a na rozdíl od běžných cen zahrnují i nepřímé daně (DPH a spotřební daně). HDP obsahuje statky

a služby, které lze statisticky zachytit. V případě, že statky a služby jsou obtížně či téměř nemožné zachytit, jedná se o tzv. stínovou ekonomiku. V nedávné minulosti jsou však v HDP zahrnuty alespoň odhady za již zmíněnou stínovou politiku. V HDP jsou započteny finální statky a služby, které byly vyrobeny rezidenty i nerezidenty daného státu. Pro zařazení statků či služeb do HDP, je nezbytné, aby byly vyrobeny na území daného státu.

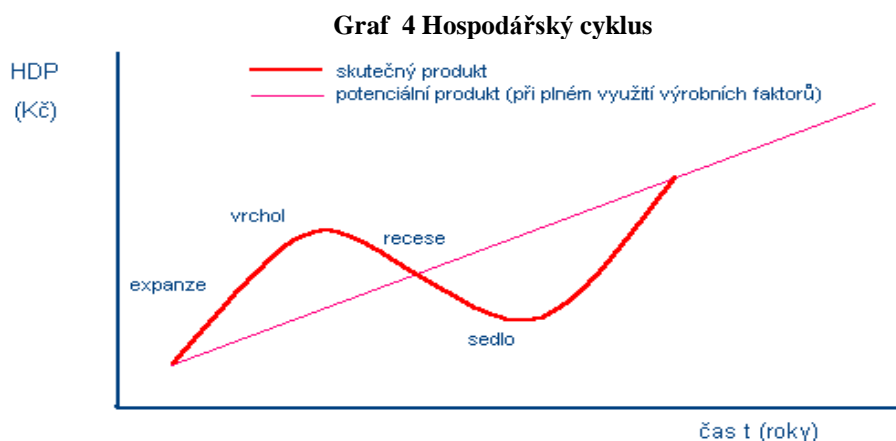
Dle Jurečky a kol. (2017, s. 29) se HDP zjednodušeně vykresluje jakožto součin množství produktů a cen. Jelikož se ceny standardně mění, může dojít k případům ve kterých vypočítané HDP roste, ale množství produkce stagnuje či klesá. Pro odlišení růstu množství produkovaných výrobků a služeb a růstu jejich cen, vznikají pojmy nominální a reálný produkt.

3.4.2 Nominální a reálný HDP

Jurečka a kol. (2017, s. 27) uvádí, že nominální HDP má význam zejména při úvahách množství peněz, které jsou nutné pro nepřetržitý pohyb v koloběhu národního hospodářství. Naopak reálný HDP je zjišťován ve stálých cenách. Stále ceny jsou očištěny od změn. Pod pojmem stálé ceny si lze představit ceny daného období, které stanovíme jako období výchozí.

Reálný a nominální HDP se v jednotlivých letech liší změnou cen. Pouze ve výchozím roce jsou reálný a nominální HDP stejné. Poměrem nominálního a reálného HDP vznikne cenový index, tzv. deflátor HDP.

Dle Kučery (2015, s. 4) je dynamika HDP v reálném vyjádření nezbytná ke stanovení fáze hospodářského cyklu v daném období.

Zdroj: (Švarcová, Ph.D)

Z výše uvedeného grafu jsou zřejmé fáze hospodářského cyklu a to expanze jakožto vzestupná fáze a recese jakožto sestupná fáze.

Ke zjištění HDP slouží v současnosti tři metody:

- výdajová metoda,
- produkční (výrobní) metoda,
- důchodová metoda.

Dle autora Soukupa (2010, s. 21) se nejčastěji při výpočtu HDP pracuje se zjednodušenou výdajovou metodou.

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX},$$

kde C jsou výdaje domácností na spotřebu,

I – hrubé soukromé investice,

G – vládní nákupy statků a služeb,

NX – čistý export.

V případě produkční (též zbožíové nebo výrobní) metody, Soukup (2010, s. 22) uvádí, že HDP je získán sečtením hrubé přidané hodnoty jednotlivých sektorů nebo odvětví (včetně odpisů) a nepřímých daní, které jsou sníženy o výši dotací. **Hrubá přidaná hodnota** je získána rozdílem produkce a mezipotřeby. Hrubou přidanou hodnotu lze dále rozčlenit na jednotlivá odvětví ekonomiky. Ekonomické odvětví vykazující nejvýznamnější přidanou hodnotu je zpracovatelský průmysl. Samotná hrubá přidaná hodnota zobrazuje souhrnnou výkonnost a je tak „čistým“ ukazatelem výkonnosti ekonomiky.

Tabulka 2 Schéma výpočtu HDP produkční metodou

PRODUKČNÍ METODA
+ produkce
– mezispotřeba
+ daně z produktů
– dotace na produkty
= HDP

Zdroj: vlastní zpracování dle Soukupa (2010, s. 21)

Jak uvádí Jurečka (2017, s. 33), třetí zmíněnou metodou výpočtu HDP je metoda důchodová. Při využití této metody je potřeba vycházet z důchodů (příjmů) ekonomických subjektů, které obdrží za poskytnutí služeb výrobních faktorů, které jsou těmito subjekty vlastněny a které jsou k produkci potřebné. Důchody, které jsou potřeba k vypočtení HDP pomocí důchodové metody, jsou:

- mzdy (hrubé mzdy a jiné náklady firem na práci);
- úroky (čisté úroky);
- zisky (hrubé zisky firem členěné na dividendy akcionářům, daň ze zisku či nerozdělené zisky);
- renty (příjmy, které plynou domácnostem z vlastnictví nemovitostí či půdy);
- příjmy ze samozaměstnání (formy příjmů živnostníků, rolníků apod.).

Součtem výše zmíněných důchodů je získán čistý domácí důchod. Pro získání hodnoty HDP je potřeba k čistému domácímu důchodu přičíst nepřímé daně a amortizace. Všemi uvedenými metodami je vždy nutno dojít ke stejné hodnotě HDP.

3.4.3 Hrubý národní důchod a hrubý disponibilní důchod

Fischer (2018) uvádí, že **hrubý národní důchod** přímo souvisí s ukazatelem HDP. Ukazatel národního důchodu, spolu s ukazatelem HDP, značí hodnotu produkovaných výrobků a služeb za dané období. Rozdílem je, že národní důchod je vztažený k výrobkům a službám, které jsou vytvořeny s pomocí výrobních faktorů rezidentů dané země. Ke zjištění hrubého národního důchodu je potřeba očistit HDP o saldo prvotních důchodů

ze zahraničí. Těmito důchody se rozumí hlavně znovu investované zisky a úroky, spolu s vlastnickými důchody (dividendy apod.)

Dle Kučery (2015 s. 20) dochází u hrubého národního důchodu k přičtení důchodů, které patřily pod rezidenty v zahraničí, a naopak odečítá důchody, které patřily nerezidentům v domácí ekonomie. Pakliže je saldo prvotních důchodů kladné, stává se ekonomika čistým příjemcem a hodnota hrubého národního důchodu je v tomto případě vyšší než hodnota HDP. V opačném případě, jeli saldo prvotních důchodů záporné, stává se ekonomika čistým plátcem a hodnota národního důchodu je v tomto případě nižší než hodnota HDP.

Kučera (2015 s. 29) uvádí, že pod pojmem **hrubý disponibilní důchod** se rozumí důchody, které setrvají v ekonomice po všech transakcích s nerezidenty, tedy důchody, které získají domácnosti. V tomto případě dochází k úpravě HDP o saldo běžných transferů spolu s předchozími úpravami, které jsou prováděny u hrubého národního důchodu. Tento disponibilní důchod, který rezidenti získají, mohou poté využívat na spotřebu, investice atd.

3.5 Státní dluh České republiky

V předchozí kapitole byly definovány důležité pojmy a skutečnosti nutné k přiblížení zkoumané problematiky státního dluhu. Především byl přiblížen veřejný sektor, fiskální nerovnováha, veřejný dluh a státní dluh. Tímto byl vytvořen teoretický základ pro další analýzy a závěry. Tato kapitola se bude zabývat popisem vývoje a strukturou státního dluhu, bude přiblížena základní právní úprava týkající se státního dluhu a náklady na obsluhu státního dluhu České republiky.

Dle definice státního dluhu, která vychází z § 36 odst. 8 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, které vymezují státní finanční pasiva, která jsou do státního dluhu zahrnuta. Tato pasiva jsou:

- dluhy státu, které odpovídají jmenovitým hodnotám jím vydaných dluhopisů;
- dluhy ze státem přijatých zápůjček a úvěrů;
- dluhy ze státem vystavených směnek.

Ministerstvo financí České republiky (2016) uvádí, že dluh mimorozpočtových fondů a fondů sociálního či zdravotního pojištění krajů a obcí se neřadí do evidence státního dluhu. Státní rozpočet zaštiťuje také státní záruky, což znamená, že také nejsou součástí státního dluhu.

3.5.1 Základní právní úprava týkající se státního dluhu

Z obecné roviny je pilířem zákon, který souvisí s rozpočty a to Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, kde je definována pravomoc subjektů v zákonodárné a výkonné moci. Tyto subjekty jsou zmíněny zejména díky přípravám a schvalování státního rozpočtu, které probíhá každý rok.

Za zmínku stojí také Zákon 242/2016 Sb., celní zákon ve znění pozdějších předpisů, s nímž souvisí regulace ve formě cla. Zákon č. 190/2004 Sb., zákon o dluhopisech, který upravuje postup vydávání dluhopisů, jenž s tématem státního dluhu taktéž souvisí.

Dle Meleckého a kol. (2013, s. 437–452) je k zamezení dopadu vzniklých nevhodnou fiskální politikou potřeba vymezit právní úpravu, která určuje fiskální pravidla v České republice. Tato pravidla jsou odvozená z rozpočtové odpovědnosti. Vzhledem k prudkému zvyšování veřejného dluhu bylo nutné tendence fiskální politiky usměrnit.

Z hlediska fiskálního systému v České republice je nutno popsat zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Je zapotřebí zmínit, že pravidla rozpočtové odpovědnosti se netýkají pouze státu, obcí a krajů, ale také dalších institucí veřejného sektoru, jako např. veřejné vysoké školy, právnické osoby založené veřejnou institucí, příspěvkové organizace atd. Mezi úvodní ustanovení patří zejména zdvojená úprava účelnosti, hospodárnosti, transparentnosti a efektivity. Dalším z úkolů je náležitě napomáhat hospodářskému rozvoji a zaměstnanosti.

Jedná se o níže uvedená pravidla:

Pravidlo výdajové strategie a státních fondů

Jelikož ekonomika, dle Ministerstva financí (2018, s. 2), prochází hospodářskými cykly, dochází ke střídání jednotlivých fází cyklu, a proto je toto pravidlo založeno na opatrném nastavení fiskální politiky. Dochází zde k propojení evropské legislativy a národního rozpočtového procesu. Pomocí statisticko-matematických metod, dojde

k očištění příjmů o vliv hospodářského cyklu (tzn. od příjmů je odečten vliv ekonomického růstu). Část zbylých příjmů je předána do rezervy na období, ve kterém dojde k ekonomickému útlumu.

Pravidlo dluhové brzdy

Dle Ministerstva financí (2019) je v zákoně o pravidlech rozpočtové odpovědnosti pravidlo, známe také jako „*dluhová brzda*“. Nedostatky původního českého fiskálního rámce lze vidět především v absenci prvků, které omezují transparentnost veřejných financí, což evokuje nedůvěryhodnost hospodaření ve vládním sektoru. Zmíněný zákon požaduje schvalování vyrovnaných neboli udržitelných rozpočtů ve všech organizacích ve vládním sektoru. Hlavním záměrem pravidla „dluhové brzy“ je možnost samosprávy, pomocí svých likvidních prostředků, financovat jejich dluhy.

Matej (2017) uvádí, že pravidlo stanovuje, že v případech, kdy je výše dluhu v sektoru veřejných organizací alespoň 55 % nominálního HDP, je potřeba, aby Ústřední společenství občanů (ÚSC) schválilo rozpočet na další rok. Tento rozpočet by měl být vyrovnaný nebo přebytkový. I v tomto jsou však výjimky a rozpočet může být schodkový. A to v případě, že je tento schodek možné zaplatit úsporami z předchozích let, dotacemi, úvěrem či půjčkou. K dluhové brzdě by nemělo docházet ve speciálních případech a to:

- při zhoršení ekonomického vývoje v republice;
- při nouzovém stavu;
- při likvidaci následků způsobených živelními pohromami.

Fiskální pravidlo

Dle Mateje (2017) je potřeba zajistit u ÚSC kázeň, která povede k omezení deficitního hospodaření, jenž je financováno z cizích zdrojů. K tomu má pomoci fiskální pravidlo, které stanovuje, že dluh nepřesáhne 60 % celkových příjmů ÚSC. Pokud nastane případ, kdy dluh tuto hodnotu přesáhne, musí ÚSC postupně uhradit předcházející dluhy alespoň 5 % z rozdílu mezi 60 % průměrných příjmů a hodnotou dluhu. Příjmy jsou v tomto případě definovány jako: *Souhrn všech peněžitých plnění přijatých do rozpočtu v průběhu kalendářního roku konsolidovaných dle vyhlášky č. 449/2009 Sb.* Naopak dluh ÚSC je složen z neuhrazených závazků z přijatých úvěrů, vystavených směnek, vydaných dluhopisů, aj.

Nezbytným faktem dle Týče (2017, s. 250) je, že Česká republika je v současnosti vázána dodržovat také pravidla mimo státní úroveň, jelikož je Česká republika součástí EU. Na fiskální pravidla mají také vliv nařízení a směrnice EU.

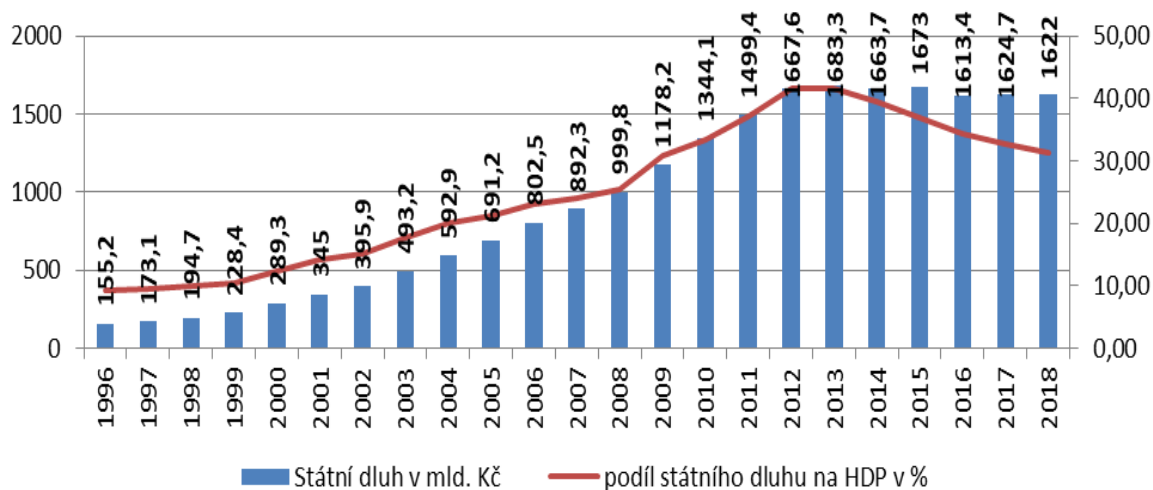
Kunešová (2006) uvádí, že tyto předpisy jsou závazné pro všechny členské země. Jedná se o Maastrichtskou smlouvu a Pakt stability a růstu a další nařízení, které státy přijmou na základě těchto zmíněných smluv.

Předpisy závazné v zemích EU jsou přiblíženy v jiné kapitole.

3.5.2 Vývoj a struktura státního dluhu

Následující kapitola bude věnována vývoji státního dluhu České republiky.

Graf 5 Výše státního dluhu a jeho podíl na HDP ČR 1996–2018 (v mld. Kč a %)

Zdroj: Vlastní zpracování, data: ministerstvo financí

Dle Palána (2009) mají podíl na zvýšení státního rozpočtu kurzové vlivy, které se projevují vyúčtováním debetních kurzových rozdílů u zahraničního státního dluhu, hlavně ve formách přímých závazků státu v cizích měnách. Další zvýšení státního dluhu ovlivňují emise povodňových státních dluhopisů.

Problémem dle Dvořáka je (2008), že přírůstek českého státního dluhu po roce 1996 obsahuje převážně dluh nezdravý. Typické faktory, způsobující růst státního dluhu, jsou zejména rozpočtové deficity, převzetí nesplacených dluhu soukromých i státních podniků či bank. V těchto letech se nejedná o růst státního dluhu, který by vytvářel příležitost pro nové výnosné investice.

Palán (2009) uvádí, že v roce 2001 byl podobně jako v roce 2000 důvodem růstu státního dluhu vysoká schodkovost státního rozpočtu. Výnosy z emise dluhopisů byly částečně využity k uhrazení ztrát Konsolidační banky, další část z výnosů byla využita k odškodnění subjektů, které postihlo sucho. Výnosy z emise státních dluhopisů jsou použity ke krytí splátek zahraničního dluhu Německu.

Palán (2009) uvádí, že hlavní příčinou nárůstu státního dluhu České republiky v roce 2002 byla schodkovost státního rozpočtu. Části výnosů z emise státních dluhopisů jsou v tomto roce využity k odškodnění jedinců, které poškodilo sucho a v neposlední řadě k financování odstranění důsledku krize v Kosovu.

Ze Zpráv o řízení státního dluhu České republiky (2014, 2015) je patrné, že se ekonomika v roce 2014 po letech mírné recese oživuje, což má za následek vysoké tempo růstu HDP. Na tomto postupném oživování ekonomické aktivity má podíl zejména domácí poptávka, spotřeba domácností a obnovená investiční aktivita.

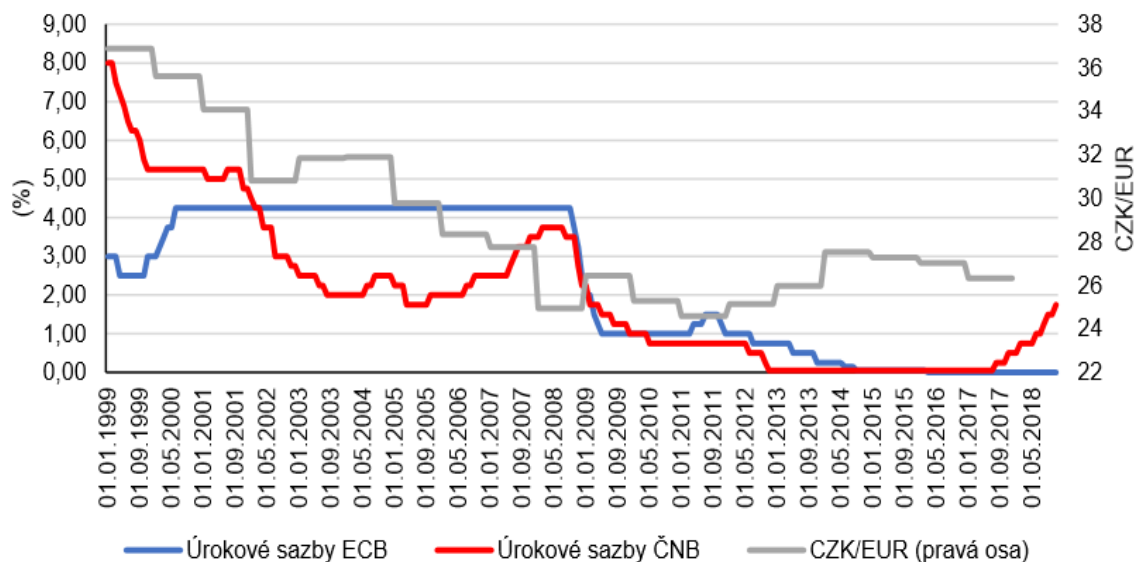
Ministerstvo financí České republiky (2016) uvádí, že dle místa vzniku dluhového nástroje lze rozdělit celkový státní dluh na dluh domácí a dluh zahraniční. Další dělení je dle obchodovatelnosti na finančních trzích, a to na dluh obchodovatelný a neobchodovatelný.

Ministerstvo financí České republiky (2016) popisuje domácí dluh, jakožto dluh, který vzniká v daném státě a je tvořen státními pokladničními poukázkami, střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy vydanými na domácím trhu a dalšími domácími instrumenty. Těmito domácími instrumenty jsou např. přijaté krátkodobé zápůjčky a úvěry, zápůjční facility ve formě repo operací a státem vydané směnky. Součástí zahraničního dluhu jsou střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích denominovanými v cizí měně, dále přijaté úvěry od Evropské investiční banky či jiné instituce a také směnky vydané.

Dle Mordy (2019), transformující se ekonomiky, které nejsou ve stavu kdy dokážou pokrýt financování skrze domácí trh, mohou využít nákup státního dluhu v zahraniční měně. Zahraniční investice mohou pomoci k řešení nedostatku finančního kapitálu, který by omezoval investice na domácí půdě. Tímto krokem může dojít k vyřešení situace, kdy ekonomika dané země může omezit negativní vliv na domácí úrokové míry a také

na domácí vytěšňovací efekt. Spolu s výhodami zahraničního dluhu vzniká i měnové riziko, kdy je potřeba úroky spojené se zahraničním dluhem splácet v téže měně.

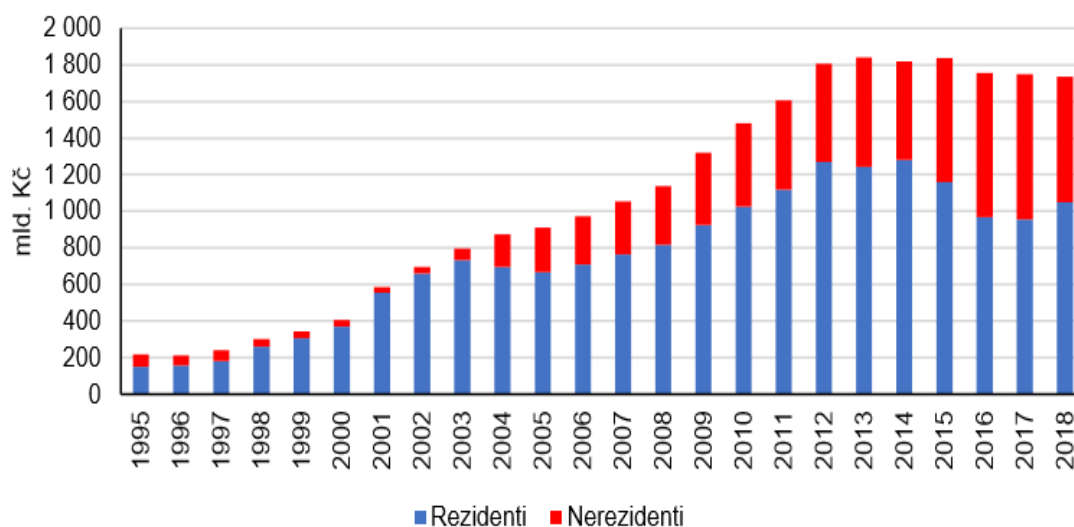
Graf 6 Vývoj úrokových sazeb a měnového kurzu CZK/EUR (v %, v Kč)

Zdroj: (Morda, 2019), data: ECB, ČNB, ČSÚ

Morda (2019) uvádí, že v roce 2004, jak je patrné z grafu 6, dochází k posílení kurzu koruny vůči euru. Od roku 2008 začala Evropská centrální i Česká národní banka snižovat úrokové sazby v reakci na hospodářskou krizi. Z grafu 6 vyplývá, že ke konci roku 2009 byly sazby obou zmíněných bank na úrovni 1 %. K tzv. technické nule se Česká národní a Evropská centrální banka přiblížily ke konci roku 2012 na hodnotu 0,05 %. Evropská centrální banka se k této hodnotě přiblížila ještě v roce 2014. Opakem je začátek roku 2013, kdy Česká národní banka přistoupila ke kurzovému závazku a došlo tak k devalvaci měny a zároveň ke snížení zahraničního dluhu.

Graf 7 Státní dluh v držení rezidentů a nerezidentů ČR (v mld. Kč)

Zdroj: ÚNRR, data převzata z: ČNB, ARAD

Ze zprávy o finanční stabilitě (2018) vyplývá, že růst dluhu držného nerezidenty v posledních letech, viz. graf 7, je reakcí na nízké úročení, které přestává být zajímavé pro domácí investory. O státní dluhopisy ale naopak jeví zájem zahraniční investoři, hlavně díky spekulacím na posílení koruny. Většina státních cenných papírů s krátkodobou splatností je v držení právě nerezidentů.

Dvořák (2008, s. 88) uvádí, že výhodou dluhu, který je držen rezidenty je v kompenzaci vládních finančních pasiv soukromými finančními aktivy. Při zadlužení tak nedochází ke změně čisté finanční pozice země. Na druhé straně, při držení dluhu nerezidenty, dochází v souvislosti s úrokovými platbami k odlivu důchodu do zahraničí. To má negativní vliv na bilanci prvotních důchodů, ale také na vybrané položky finančního účtu platební bilance. Pozitivní věcí je nákup státních dluhopisů cizinci, což vede k přílivu zahraničního kapitálu, který pomáhá k překonání nedostatku domácího kapitálu a také přispívá k realizaci investic, ke kterým by za jiných podmínek nedošlo.

Ministerstvo financí České republiky (2016) zmiňuje další, již méně významné dělení, a to dělení dle obchodovatelnosti na finančních trzích. Obchodovatelný dluh je složen ze státních pokladničních poukázek, střednědobých a dlouhodobých dluhopisů. Pod zahraničním neobchodovatelným dluhem si lze představit přijaté zápůjčky a úvěry od mezinárodních finančních institucí. Od roku 2011 lze zařadit i spořicí státní dluhopisy. Tyto dluhopisy jsou nabízeny drobným investorům.

Dalším z hledisek dělení státního dluhu je dělení dle struktury instrumentu. Tyto instrumenty stát volí ke krytí státního dluhu. V České republice jsou používány zejména typy nástrojů zobrazené v tabulce 3.

Tabulka 3 Struktura státního dluhu dle instrumentu

ROK
Dluhopisy celkem
Státní pokladniční poukázky (v %)
SPP 13 týdnů
SPP 26 týdnů
SPP 39 týdnů
SPP 52 týdnů
Ostatní
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy (v %)
Státní dluhopis 2 roky
Státní dluhopis 3 roky
Státní dluhopis 4 roky
Státní dluhopis 5 let
Státní dluhopis 7 let
Státní dluhopis 10 let
Státní dluhopis 15 let
Ostatní

Zdroj: vlastní úprava, data: Ministerstvo financí České republiky

Dle Raiffeisen Bank (2020) se státní pokladniční poukázkou (SPP) rozumí diskontovaný dluhový papír, který je emitován státem a jeho splatnost je jeden rok. Vlastník SPP obdrží výnos až při prodeji SPP zpátky emitentovi, případně před uplynutím splatnosti.

Z tabulky 3 je zřejmé, že splatnost SPP je zpravidla od 13 do 52 týdnů.

Dalším instrumentem, zřejmým z tabulky 3, jsou střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy. Portál Investice.cz (2020) uvádí, že doba splatnosti těchto dluhopisů je většinou od jednoho roku do deseti let. V případě, že se jedná o dobu splatnosti delší než deset let, jsou tyto dluhopisy pokládány za dlouhodobé dluhové cenné papíry. V České republice jsou prozatím vydávány dluhopisy se splatností maximálně 50 let. Z hlediska objemu je vydání dluhových papírů s takovou splatností spíše vzácné.

Dle Ministerstva financí ČR (2020) patří mezi další strukturu dluhu, dělení dle typu držitele dluhopisů. Subjekty držícími státní dluhopisy mohou být:

- vládní instituce;
- finanční instituce;
- domácnosti;
- neziskové instituce;
- zbytek světa.

Mezi uvedené vládní instituce patří místní vládní instituce, fondy a ústřední vládní zařízení. Dalšími subjekty, které drží státní dluhopisy, mohou být finanční instituce mezi které se řadí Centrální banka, jiné měnové instituce, ostatní peněžní zprostředkovatelé, pojišťovací společnosti, jiné pomocné finanční instituce či penzijní fondy.

Finance pro radost (2019) tvrdí, že v případě účasti ČNB na držení státních dluhopisů, které jsou použity k zajištění dluhu, může toto držení dluhopisů vést k tzv. monetizaci státního dluhu. Monetizace dluhu se rozumí zajištění státního dluhu pomocí tištění nových peněz. Tento jev je však velice neefektivní a pro občany daného státu znamená růst cen. Pokud naroste do větších rozměrů, může vést k hyperinflaci a zhroutilí peněžního systému. V mnoha zemích je monetizace dluhu zakázána.

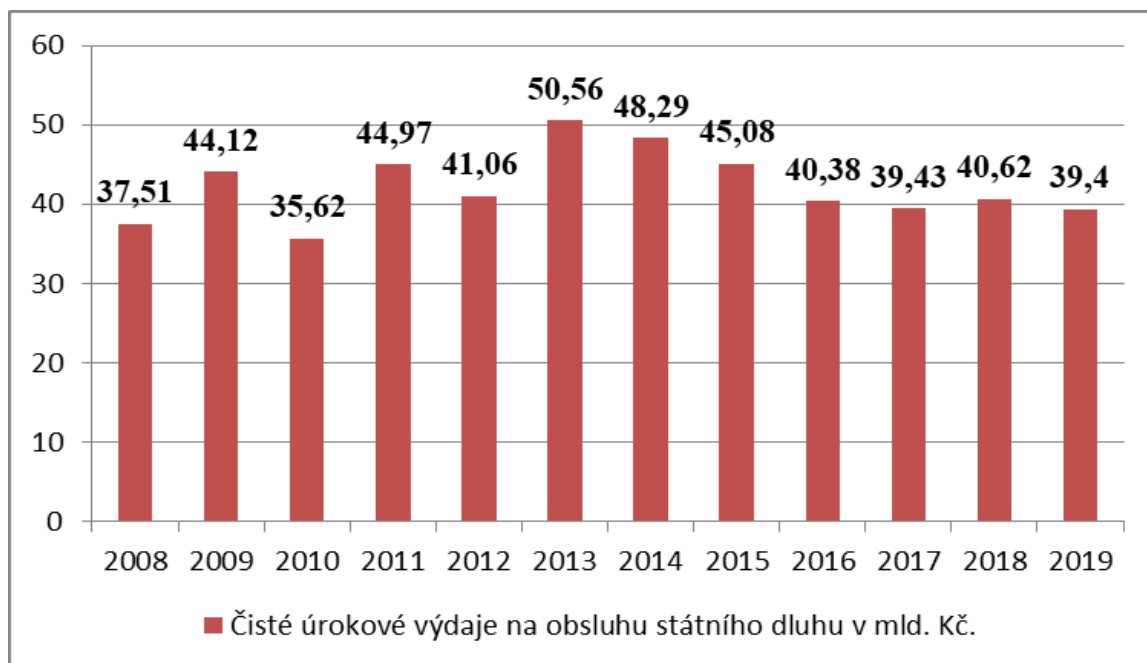
Morda (2010) zmiňuje, že státní dluhopisy, které jsou emitovány od roku 2011, jsou cenné papíry, které jsou využívány především drobnými investory. K roku 2018 je v těchto dluhopisech uchováno zhruba 21 mld. Kč. Po vzniku České republiky, byl celkový dluh tvořen z téměř 50 % dluhem neobchodovatelným. Od té doby dochází k postupnému snižování, v roce 2005 je hodnota neobchodovatelného dluhu marginální. Začátkem prosince 2018 je Českou republikou spuštěn prodej Dluhopisu Republiky. Tento dluhopis, který je stanoven pro občany, je reinvestiční a jeho splatnost je šest let. Při využívání tohoto instrumentu může docházet ke snížení rizik a současně nemusí dojít k odlivu úrokových výnosů do ciziny. Na druhé straně může docházet k růstu úspor u českých domácností.

3.5.3 Náklady na obsluhu státního dluhu

V této kapitole jsou zmíněny faktory, které ovlivňují náklady na obsluhu státního dluhu.

Obsluhou státního dluhu se dle Mordy (2019, s. 8) rozumí úroky, které platí Česká republika věřitelům. Výše nákladů na obsluhu státního dluhu je přímo úměrná implicitní úrokové míře, která je hrazena ze státního dluhu. Na tuto úrokovou míru působí několik faktorů, které ji přímo nebo nepřímo ovlivňují. Výše státního dluhu, pozice ekonomického cyklu, ratingová hodnocení či nastavení měnové politiky ovlivňují výši výnosu při emisi dluhových cenných papírů.

Graf 8 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR (v mld. Kč)

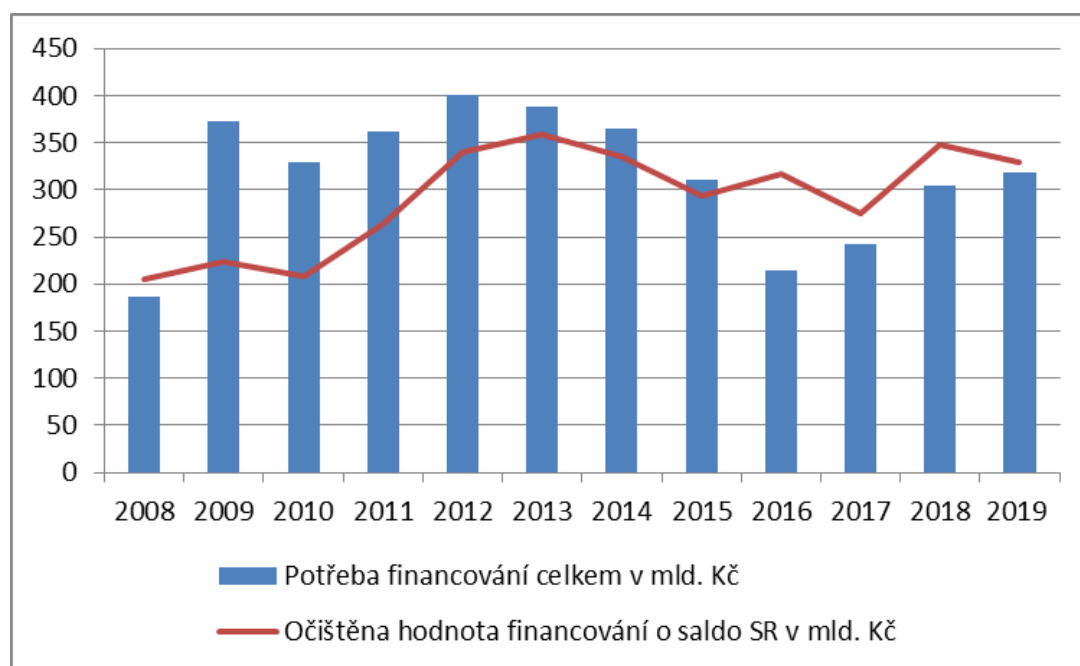
Zdroj: vlastní zpracování, data: (Ministerstvo financí České republiky, 2020)

Ministerstvo financí České republiky (2008) uvádí, že od roku 2008 dochází k dělení výdajů na obsluhu dluhu, a to na čisté a hrubé. Počínaje rokem 2008 obsahují úrokové náklady státního dluhu také složku realizovaných kurzových rozdílů. Z důvodu těchto změn jsou v grafu 8 vyznačena data za posledních jedenáct let. Z grafu 8 je patrné, že se čisté úrokové výdaje na obsluhu v letech 2008 až 2019 pohybují od 35 mld. Kč až k 50 mld. Kč, přičemž průměr činí 42,25 mld. Kč. Nejnížší výdaje jsou zaznamenány v roce 2019 v hodnotě 35,63 mld. Kč, naopak nejvyšší čisté úrokové výdaje jsou zaznamenány v roce 2013 v hodnotě 50,56 mld. Kč.

Citlivost dluhu na změnu úroku

Morda (2019, s. 9) zmiňuje, že současná výše potřeby financování ovlivňuje citlivost státního dluhu na změnu úroků. V případě růstu výpůjčních požadavků dochází také k růstu zmíněné citlivosti. Rozsah potřeby financování je přímo úměrný výši deficitu státního rozpočtu a také na něj působí objem dluhopisů, které jsou splatné ve vybraném roce.

Graf 9 Potřeba financování státního dluhu (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování, data: (Ministerstvo financí České republiky)

Od roku 2008 do roku 2019 činí průměrná výše potřeby financování přibližně 316,07 mld. Kč. Z grafu 9 je patrné, že nejnižší potřeba financování dosáhla hodnoty 186 mld. Kč v roce 2008. V roce 2009 byly emitovány cenné papíry v hodnotě více než 370 mld. Kč, což bylo ovlivněno hospodářskou krizí v témže roce. Z grafu 9 lze dále vyčíst rekordní hodnotu potřeby financování ve výši 400 mld. Kč, z důvodu další recese, ve které se Česká republika v roce 2012 nacházela. V letech 2016 a 2017 hodnoty klesly k hodnotě 200 mld. Kč. V letech 2018 a 2019 hodnoty mírně převyšovaly 300 mld. Kč.

3.6 Metodika vykazování vládního deficitu a dluhu

Pro vykazování vládního deficitu a dluhu jsou v České republice používány metody mezinárodního měnového fondu (MMF) a to GFS 1986, resp. 2001 a metoda Eurostatu ESA 95, resp. 2010. Rozdíl mezi zmíněnými metodikami je popsán níže.

3.6.1 Metodika GFS 1986 (GFS 2001)

Ministerstvo financí České republiky (2013) uvádí, že autorem metodiky „Government Finance Statistics“ 1986 je MMF a zodpovědnost za výsledky přebírá Ministerstvo financí. Tato metodika vyjadřuje určitou podobnost s metodikou sledování příjmů a výdajů státního rozpočtu. Výhoda této metodiky tkví v přístupnosti dat v poměrně krátké době po konci daného období. Další nespornou výhodou je nenáročnost na zdrojová data. Díky přímé spojitosti s položkami veřejných rozpočtů dovoluje tato metodika predikovat fiskální ukazatele v kratším čase. GFS 1986 se používá k zaznamenání salda vládního sektoru v rozpočtových dokumentech.

Ondřej (2013, s 191) zmiňuje, že při komparaci makroekonomických ukazatelů, které jsou zveřejňovány Českým statistickým úřadem a Ministerstvem financí ČR, získáme odlišné hodnoty. Důvodem je využití rozdílných metodik a také aktualizace výpočtů.

Dle Rojíčka a kol. (2016, s 38) je zeměmi Evropské unie používán pro sestavování fiskálních dat standard GFS vytvořený v roce 2001 a platný od roku 2002. Jsou zde určité podobnosti s předešlou metodikou ESA 95. Náročnost tohoto standardu vedla ministerstvo financí k fázování zavádění. Důvodem byla zejména náročnost na vstupní zdrojová data a také rozsáhlejší pojetí vládního sektoru ve srovnání s metodikou GFS 1986.

3.6.2 Metodika ESA 95 (ESA 2010)

Metodika ESA 95 je, dle Ministerstva financí České republiky (2013), používána pod záštitou Eurostatu pro vypočítávání maastrichtských konvergenčních kritérií dluhu. Eurostat je povinen metodiku čas od času inovovat a obnovovat a také dohlíží na její uplatnění v zemích Evropské unie. Za plnění povinností spojených s užíváním této metodiky jsou zodpovědné národní statistické úřady daných zemí. V České republice tuto funkci zastává Český statistický úřad. Evropskou unii, resp. její orgány a dozorcí, zajímá hospodaření vládního sektoru v dané zemi, přičemž je záznam komisi doručován dvakrát ročně. Údaje, které jsou pomocí této metodiky získány, používá Český statický úřad a jsou také vhodné pro predikci na běžný rok.

Dvořák (2008, s. 83-84) zmiňuje, že metodika ESA 95 bere v potaz centrální parafiskální fondy, dluhy místních samospráv, vliv kurzových pohybů u zahraničního dluhu, což vede ke spolehlivějším výsledkům finanční situace dané země.

Dle Rojíčka a kol. (2016, s 38) ke schválení novějšího standardu ESA 2010 došlo v roce 2013, přičemž ČNB zveřejňuje čtvrtletní finanční účty dle této nové metodiky od října 2014. Ve srovnání s předchozí verzí patří mezi největší rozdíly rozsah a pojetí metodiky. Změna se dotkla finanční rozvahy, kde dochází k prohloubení klasifikace institucionálních sektorů a také změny v rozsahu a struktuře finančních aktiv. U tokových účtů jsou upřesněny finanční transakce a ostatní toky. Výsledkem přechodu na nový standard je zdokonalení a upřesnění systému národních účtu.

3.7 Vstup České republiky do Evropské unie

Peltrám (2009, s. 34) zmiňuje, že díky spekulacím o rozšíření NATO vznikla situace, kdy některé státy byly nejdříve členy NATO než Evropské Unie. Tato situace vedla státy, které byly mezi prvními pro přijetí do Evropské unie, k setkání s dalšími kandidáty v Tallinu. Státy v první skupině byly Česko, Kypr, Maďarsko, Polsko, Estonsko a Slovinsko. Tato schůze vedla 11. října 1999 k přijetí výzvy s požadavkem k zahájení jednání i s dalšími státy – Litvou, Maltou, Lotyšskem, Bulharskem a Slovenskem. Rozhodnutí komise vedlo k dalším jednáním se všemi kandidáty o členství v Evropské unii od roku 2000. Připravenost jednotlivých států byla různá, což vedlo k různým lhůtám vyřízení. Česká republika byla jednou ze zemí, které byly lépe připraveny, zejména díky posílení úlohy Vládního výboru pro evropskou integraci. Do Evropské unie bylo v roce 1999 odvedeno 66,5 % obratu českého zahraničního obchodu a docházelo také k lepšímu začlenění do programu PHARE¹.

Marek a kol. (2010, s. 131) zmiňuje, že Česká republika si vstupem do Evropské unie získala zastoupení ve všech stěžejních institucích. Prezident republiky či předseda vlády hájí Českou republiku v Evropské radě. Své zástupce má Česká republika také v Radě guvernérů a ve Správní radě Evropské investiční banky a v Evropském systému centrálních bank. Všechny uvedené pozice mají různé možnosti, kterými ovlivňují evropskou agendu a prosazují české zájmy. I přes různorodost pozic jsou všichni částmi interaktivního systému zastoupení České republiky v Evropské unii.

¹ PHARE – program k rozvíjení demokratického a právního systému podporující rozvoj hospodářské infrastruktury.

Kocián a kol. uvádí, že dne 16. dubna 2003 byla v Aténách podepsána smlouva za účasti tehdejšího prezidenta Václava Klause a tehdejšího předsedy vlády Vladimíra Špidly. Tato smlouva včetně příloh tvoří přibližně 5000 stran. V dokumentu jsou stanoveny podmínky o přistoupení, dále jsou v dokumentu doplňkové části, přílohy a protokoly. Autoři smlouvy nesměli přesáhnout výsledky přístupových jednání na kterých se předtím domluvili. Jednou z nejtěžších částí, při sestavování smlouvy, byly domluvy o přechodných obdobích a nároky kladené na koordinaci práce státních úřadu České republiky. V případě nevznesení žádných námitek či připomínek by Česká republika musela smlouvu přijmout, a to bez nároků na výjimky.

Kocián a kol. uvádí, že nakonec byly vyjednány různá přechodná období a trvalé derogace. Celkem bylo stanoveno 15 přechodných období. Jedním z období bylo omezení volného pohybu Evropskou unií v oblasti pracovní i v oblasti dopravy. Z české strany se jednalo např. o období v oblasti volného pohybu kapitálu, to nedovolovalo nabytí zemědělské půdy či lesů. Důvodem této podmínky byla nevyrovnaná konkurenceschopnost českého obyvatelstva proti obyvatelstvu vyspělých států Evropské unie. Českou republikou bylo dále vyjednáno období, které poskytovalo možnost udržet si nižší daň u alkoholu a tabákových výrobků a udržení si nižší sazby u spotřební daně v oblasti pěstivelského pálení.

Kocián a kol. dále zmiňují, že při podpisu smlouvy se státy také zavazují k přistoupení do eurozóny, což je spolek států s jednotnou měnou, euro. Česká republika si zajistila výjimku, která se týkala odložení měny eura na dobu neurčitou.

Referendum o přistoupení České republiky do EU se konalo ve dnech 13. a 14. června 2013. Celková účast voličů byla 55,21 %, z toho 77,33 % bylo pro vstup do EU a zbylých 26,67 % bylo proti vstupu. Česká republika se dne 1. 5. 2004, dle výsledků referenda, stala právoplatným členem EU a spolu s tím akceptovala právní řád a ustanovení EU.

Web European union (2018) se zmiňuje o příjmech a výdajích rozpočtu EU, kolik Česká republika do rozpočtu vkládá a kolik naopak dostává. Příspěvky do státního rozpočtu EU jsou členským zemím určeny podle toho, jakou má daná země ekonomiku. Platí zde jednoduchá přímá úměra. Čím větší ekonomika, tím větší příspěvek do rozpočtu. Naopak v případě malé ekonomiky, země přispívá menším příspěvkem. Rozpočet EU má

za úkol použít prostředky spravedlivě a především tak, aby posloužily Evropanům celkově. K roku 2018 tvořily výdaje EU v České republice celkem 4,12 mld. eur, resp. 2,10 % českého hospodářství. Česká republika do EU k roku 2018 vložila do evropského rozpočtu příspěvek v hodnotě 1,72 mld. eur.

3.7.1 Maastrichtská konvergenční kritéria

Hamerníková a kol. (2010) uvádí, že v únoru 1993 v Maastrichtu došlo k podepsání smlouvy o Evropské unii, nýbrž v platnost vstoupila až 1. listopadu 1993. Přítomni byli zástupci dvanácti členských států. Pomocí této smlouvy stanovuje EU konvergenční kritéria, která zajišťují udržitelnost veřejných financí. Hlavní snahou je udržitelné fungování měnové unie, přičemž hlavní cíl je podpora vyváženého rozvoje ekonomiky. Dalšími cíli jsou trvalý a neinflační hospodářský růst, který zároveň respektuje životní prostředí, vysoká zaměstnanost a sociální ochrana. Podmíněnost vstupu do EU je dána následujícími konvergenčními kritérii:

- kritérium veřejného deficitu;
- kritérium veřejného dluhu;
- kurzové kritérium;
- kritérium dodržování rozpětí měnového kurzu;
- kritérium dosažení vysokého stupně cenové stability;
- kritérium konvergence úrokových sazeb.

Hamerníková a kol. (2010) dále zmiňují, že evropská komise pozoruje vývoj rozpočtové situace a také výši zadlužení jednotlivých států EU s cílem zjistit vážné problémy. Dle článku 104c Smlouvy o EU „Členské státy EU se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí. Při sledování členských států, se komise nejvíce soustřeďuje na dále uvedená kritéria. Prvním kritériem je poměr plánovaného či skutečného schodku veřejných financí k HDP. Podmínkou je, že v době šetření tento ukazatel nepřevýšil v tržních cenách 3 % (tzv. kritérium deficitu veřejných financí). Další kritérium veřejného dluhu, který je vyjádřen jako poměr veřejného zadlužení k HDP v tržních cenách, je nepřekročit v době šetření doporučenou hodnotu 60 %.

Podle Dvořáka (2008) je první kritérium dle smlouvy považováno za splněné v případě, že schodek HDP nepřevyšuje zmíněnou doporučenou hodnotu či poměr klesá nebo se přibližuje k referenční hodnotě nebo také v případě, že překročení hodnoty je výjimečnou a krátkodobou situací. Podobné aspekty splnitelnosti má i druhé kritérium. V případě, že nepřekročí doporučenou referenční hodnotu nebo pokud má zmíněný poměr klesající tendenci a přijatelným tempem se přibližuje k referenční hodnotě. V případě, že výsledky jednoho či obou kritérií jsou nedostačující nebo pokud je Evropská komise přesvědčena o nadměrném riziku, dojde na základě stanoviska Výboru a zprávy Komise k výzvě daného státu k odstranění nesplněných kritérií. Pokud stát odmítne, může Evropská rada stát vyzvat, před vydáním státních dluhopisů, ke zveřejnění dodatečných informací určených radou. Druhou možností je požádat Evropskou investiční banku o přehodnocení úvěrové politiky vůči danému členskému státu. Další alternativou je uložení členskému státu přiměřenou pokutu.

Spolu s Maastrichtskou smlouvou je podle Hamerníkové a kol. (2010) nezbytné zmínit dokument nazývaný se Pakt stability a růstu. Tento dokument obsahuje dohodu mezi státy Evropské unie, spolu se souhrnem návrhů a opatření, které mají vést k udržení a stability Evropské unie. Tento pakt má úkol plnit dvě funkce, a to funkci preventivní a funkci nápravnou. Preventivní funkce slouží ke zjištění a odstranění rozpočtových problémů dříve, než vznikne rozpočtový schodek. Nápravná funkce je soubor varovných opatření, z kterých plynou možnosti k donucení členských zemí, k odstranění schodku či nadměrného dluhu. Pakt umožňuje použít restriktivní opatření u zemí, které překročily hranici poměru dluhu k HDP, a to více než 3 % HDP. Při dosažení nadměrného deficitu vydá ECOFIN² doporučení a lhůtu k nápravě. Tato lhůta se díky časové náročnosti rozhodování může prodloužit až na dva roky, což v praxi značí, že členský stát dosahuje nadměrného deficitu i dvě rozpočtová období po sobě jdoucí, a to bez pokuty. V případě, že členský stát nezavede opatření, která vedou ke snížení deficitu, je v právu Rady EU uložit státu peněžní i nepeněžní sankci.

Hamerníková a kol. uvádí, že v mimořádných případech, jako jsou přírodní katastrofy či při mimořádném hospodářském poklesu, k sankcím nedochází. V minulosti se objevily případy, ve kterých došlo k porušení Paktu členskými státy a na druhé straně

² ECOFIN – Rada ministrů financí a hospodaření

nečlenské státy Pakt dodržovaly. To vedlo v roce 2005 ke snížení nároků. Tento krok některé země v čele s Německem a Francií nekвитovaly ale kritizovaly.

Ministerstvo Financí České republiky (2018) uvádí, že maastrichtská smlouva obsahuje dodatek, kterým je smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. Státy evropské unie, kromě České republiky a Velké Británie, ji podepsaly 2. března 2012, v platnost vstoupila začátkem roku 2013. Podstatou smlouvy je, že měnová unie se stane současně rozpočtovou unií. Dalším bodem smlouvy je snížení hranice schodku na 0,5 % z původních 3 %. Přijetím této smlouvy se státy Evropské unie zavazují posílit hospodářský pilíř hospodářské a měnové unie. Státy přijímají soubor pravidel ke zpřísnění rozpočtové kázně, k posílení koordinace hospodářských politik, zlepšení správy eurozóny, posílení Evropské unie a její udržitelný růst, zaměstnanost, konkurenceschopnost a v neposlední řadě sociální soudržnost. Smlouvu v plném rozsahu přijímají smluvní strany, které mají eurovou měnu.

3.8 Doporučení MMF k řízení dluhu

Mezinárodní měnový fond (MMF, 2014) vydal politický dokument, „Guidelines for Public Debt Management“. Tento dokument byl vytvořen v roce 2001 především z důvodu sjednocení podstatných metod, technik a instrumentů vedoucích k efektivnímu stanovení cílů a strategií nutných k jejich dosažení. Dokument obsahuje rady a strategie pro praktickou aplikaci a zároveň se snaží pružně reagovat na různé situace. V roce 2014 byl původní dokument z roku 2001 v některých jeho částech upraven a aktualizován. Právě z tohoto aktualizovaného dokumentu jsou níže shrnuta některá doporučení k řízení dluhu. Tato doporučení budou v analytické části práce porovnávána se strategiemi využívanými k řízení státního dluhu v České republice.

- 1 Stanovení požadované struktury portfolia dluhu, které zachycuje vládní preference spolu s kompromisy nákladů a rizik. Strategie se zaměřuje na řízení rizik, která jsou obsažena zejména v dluhovém portfoliu (potenciální odchylky v nákladech na obsluhu dluhu).
- 2 Pečlivé sledování rizik, která jsou spojena se strukturou dluhu. Tato rizika by měla být zmírněna úpravou struktury dluhu s přihlédnutím k nákladům, které s úpravou souvisí.

- 3 Finanční analýza vládních příjmů a vládních výdajů poskytuje pevný základ k měření nákladů a rizik, které souvisí se provedením strategie pro správu a portfolio dluhu.
- 4 Pečlivé posouzení rizik spojených se zahraničním dluhem. Je potřeba mít přesvědčivé argumenty, že tyto výnosy či aktiva v cizí měně jsou významné. V jiném případě se může jednat o riskantní krok. Často jsou využívány deriváty k zajištění. V tomto případě je potřeba do výpočtu, do nákladů spojených s půjčkou, zahrnout také náklady na zajištění prostřednictvím cizí měny.
- 5 Zavedení možnosti splatit své finanční a rozpočtové závazky v době splatnosti a v hotovosti.
- 6 Vymezení zodpovědnosti a cílů individuálních institucí, které jsou odpovědné za řízení státního dluhu. Je potřeba jasně definovat a deklarovat kdo má za co odpovědnost. To se týká ministra financí, centrální banky, aj.
- 7 Zveřejňování hlavních hledisek a úkonů souvisejících s řízením státního dluhu. Povinnost vlády informovat občany o všech minulých, současných i budoucích rozpočtových operacích a tyto informace průběžně aktualizovat.
- 8 Každoroční kontrola činností souvisejících s řízením státního dluhu nezávislými, externími auditory.
- 9 Snaha vlád o dosažení dostatečně silného investorského prostředí pro domácí i zahraniční činitele, a přitom brát zřetel na náklady a rizika. Důležité je také poctivé chování k investorům a férové zacházení.

3.9 Světová ekonomická krize

Z důvodu sledování vývoje státního dluhu České republiky v roce 2009, jakožto roku po krizi, je tato kapitola věnována přiblížení světové ekonomické krize.

Dle Elliotta (2011) lze průběh světové ekonomické krize rozdělit do pěti fází. První fáze se datuje do 9. srpna 2007, následuje 15. září 2008, 2. duben 2009 a 9. květen 2010. První fáze začala, když největší veřejně obchodovaná banka BNP Paribas ukončila možnost výběrů hotovostí ze tří svých investičních fondů. Tento krok zdůvodnila krizí v sektoru rizikových hypoték v USA, čímž se krize následně objevila i v Evropě. V tomto momentu si začali bankéři uvědomovat, že se v ekonomice objevují miliardy dolarů v riskantních derivátech, které neměly zdaleka takovou cenu. Nikdo neuměl vyčíslit,

jak velké mohou být ztráty jednotlivých bank, což vedlo k ukončení spolupráce a obchodu mezi bankami. Situace vedla k nárůstu úroků na evropském peněžním trhu a k propadu akcií i cen komodit.

Elliott (2011) dále uvádí, že v druhé fázi k 15. září 2008 se dostává finanční krize na vrchol. Vláda USA k tomuto datu nechala zbankrotovat investiční banky Lehman Brothers. Vláda přistoupila k záchraně banky Bear Stearns, tím, že začala shánět kupce. Následovala vlna akvizic a rekordních bankrotů. Dále docházelo ke znárodnování institucí v USA i v jiných zemích. Mnoho zemí se muselo dohodnout s MMF na úvěrech, které měly pomoci.

Amadeo (2019) zmiňuje, že v roce 2018 ještě nebylo jasné, že bankrot Lehman Brothers způsobí globální problém. Nakonec se však ukázalo, že investiční bankovníctví, které do této doby nebylo nijak regulované, nemůže fungovat bez zásahu vlády. Ceny amerických dluhopisů vzrostly a rostla také cena ropy.

Na webu OECD uvádí, že dne 2. dubna 2009 proběhl v Londýně summit G20, kde se vlády zemí zavázaly učinit vše, co je v jejich silách k obnovení důvěry, ke snaze o růst pracovních míst a opravit a posílit finanční systém, celosvětový obchod a investice. S vládami skupiny G20 spolupracovala také OECD a další mezinárodní organizace. Jejich snahou bylo dosáhnout všech výše zmíněných kroků k silnější světové ekonomice.

Elliott (2011) zmiňuje, že poslední fáze se odehrála 9. května 2010, kdy došlo k přechodu z původně soukromého sektoru na sektor veřejný. Než MMF a Evropská unie oznámily poskytnutí finanční pomoci Řecku, nejednalo se již o solventnost bank, ale o solventnost vlád. Během recese došlo ke zvýšení rozpočtových schodků, zejména v důsledku nižších daňových příjmů, ale také kvůli fiskálním balíčků poskytnutých v letech 2008 a 2009.

3.10 Dopady pandemie COVID-19

V průběhu psaní analytické části práce, došlo k epidemii COVID-19 který bude mít určité následky jak na světovou, tak na českou ekonomiku.

Navrátil (2020) uvádí, že dle predikcí může dojít ke zpomalení světové ekonomiky v důsledku pandemie, ale i přes COVID-19 Česká republika očekává pozitivní růst české ekonomiky. Nepříznivým dopadem by mohlo být oslabením koruny nebo snížením

úrokových sazeb. Česká republika bude pravděpodobně zasažena v odvětví výroby počítačové techniky, v důsledku zpomalení v Číně, která dodává většinu součástek. Jiná odvětví již nejsou na přímých dovozech z Číny tak vysoce závislá.

Šíření koronaviru SARS-CoV-2, způsobujícího onemocnění COVID-19, znamená pro Českou republiku zavedení mnoha opatření. Cílem těchto opatření je zamezit, případně zpomalit šíření nemoci. Životy občanů jsou nepochybně důležitější, ale je potřeba se také zamyslet nad ekonomickými dopady těchto opatření.

4 Analytická část

Analytická část diplomové práce bude zaměřena na vývoj státního dluhu v České republice a jeho strukturou dle typu instrumentu a dle typu držitele s využitím dat dluhové statistiky Ministerstva financí České republiky. Začátkem bude popsán státní závěrečný účet, který je použit jako hlavní pramen pro analýzu státního dluhu. Následuje podrobnější popis vývoje a detailů státních dluhů, od roku 1993 až po současnost, přičemž se práce detailněji zaměřuje na roky 1993, 2004 a 2009. Všechny zmíněné roky jsou specifické určitými historickými a ekonomickými vlivy. Při hodnocení vývoje státního dluhu, bude práce popisovat nejen výši dluhu v absolutních číslech, ale kvůli věcnějšího a lépe vypovídajícího hodnocení, bude dluh popsán také v relativním vyjádření. Vyjádření státního dluhu jako podílu na HDP umožní hodnotnější srovnání. Po přiblížení státního dluhu České republiky, bude dluh porovnán s jinými zeměmi Evropské unie a v závěru bude navrženo řešení zadlužení.

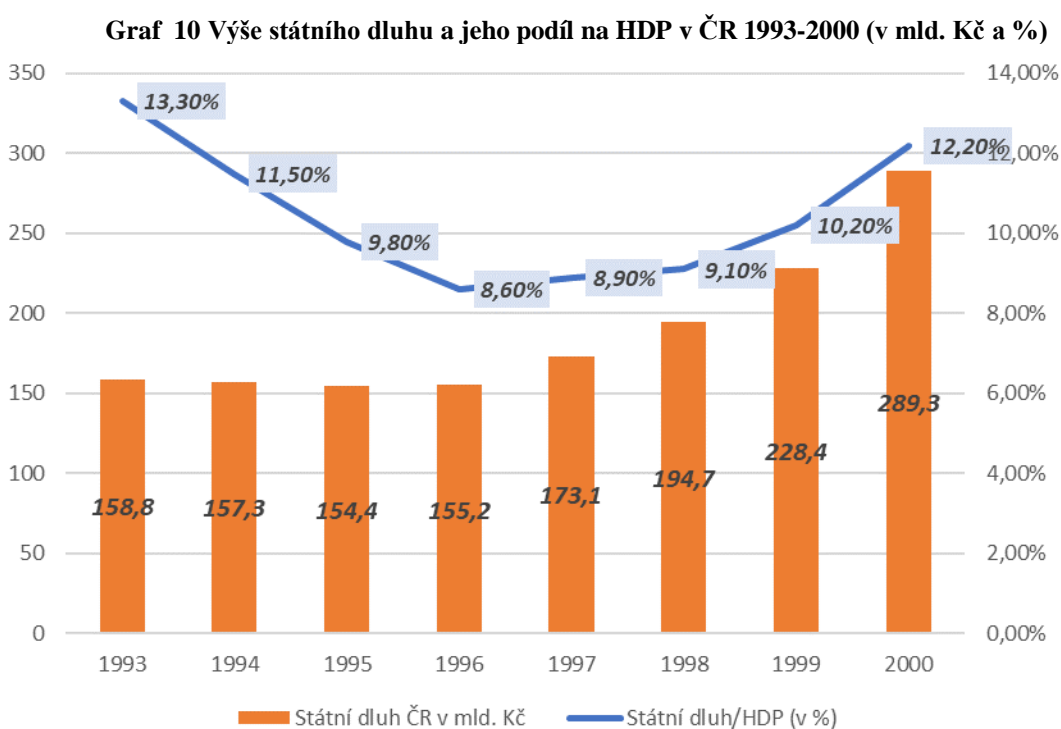
4.1 Státní závěrečný účet

Klíčovým dokumentem pro analýzu vývoje státního rozpočtu, v jednotlivých letech, je Státní závěrečný účet. Tento dokument je používám ke kontrole výsledků hospodaření v daném roce. Vláda v dokumentu uvádí, jak s přidělenými penězi v hospodářském roce nakládá. Návrh státního závěrečného účtu je vypracován Ministerstvem financí ve stejné podobě jako návrh rozpočtu, který byl schválen. Tento návrh musí být předložen do konce dubna v roce, který následuje po hodnoceném roce a je schvalován pouze usnesením Poslanecké sněmovny. V dokumentu je popsáno využití potenciálních přebytků či uhrazení deficitu dle instrukcí vlády. Přílohou Státního závěrečného účtu jsou hospodářské výsledky územních samosprávných celků, dobrovolných svazků a obcí, státních fondů, přehled

finančních aktiv a pasiv, státní záruky aj. Státní závěrečný účet je zveřejňován v elektronické podobě na internetových stránkách ministerstva.

4.2 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 1993–2000

Úvodem je potřeba zmínit, že pro účely této práce je popis vývoje státního dluhu v České republice rozdělen na několik etap. První etapa bude datována od vzniku samostatné České republiky do roku 2000. V této části bude přiblížen především rok 1993, který je, jak již bylo zmíněno, charakteristickým pro vznik samostatné České republiky. Další etapa bude věnována období od roku 2001–2010, ve které budou blíže přiblíženy roky 2004 a 2009, jakožto období, které koresponduje s časovým horizontem před vstupem České republiky do EU a po vstupu do EU spolu s rokem ekonomické krize. Posledním popisovaným obdobím, z hlediska vývoje státního dluhu, bude období od roku 2010 do roku 2019.

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Při vzniku samostatné republiky, v roce 1993, došlo k převzetí části dluhu ve výši 158,8 mld. Kč, jak je patrné z grafu 10, což nedovolilo České republice začít od nuly. V letech 1993 až 1996 došlo k poklesu státního dluhu a výrazného snížení jeho podílu na hrubém HDP, a to až k hodnotě 155,2 mld. Kč v roce 1996, což odpovídá 8,6 % HDP a oproti roku 1995 se jedná o snížení o 1,2 p. b. Léta domnělého pozitivního vývoje

se zastavily v roce 1997, v tomto roce vzrostla hodnota státního dluhu na 173,1 mld. Kč, což představuje podíl 8,9 % HDP a oproti roku 1996 se naopak jedná o zvýšení o 0,3 p. b. z hlediska podílu dluhu na HDP. V roce 1998 lze vidět prudší nárůst státního dluhu na výši 194,7 mld. Kč, což odpovídá 9,10 % podílu dluhu na HDP. Od této doby dluh roste až k hodnotě 289,3 mld. Kč a roste také k poměru k HDP, přičemž v roce 2000 je tato hodnota 12,2 % HDP a oproti roku 1999 se jedná o nárůst 2 p. b.

Tabulka 4 Struktura státního dluhu České republiky v letech 1993-2000 (v mld. Kč)

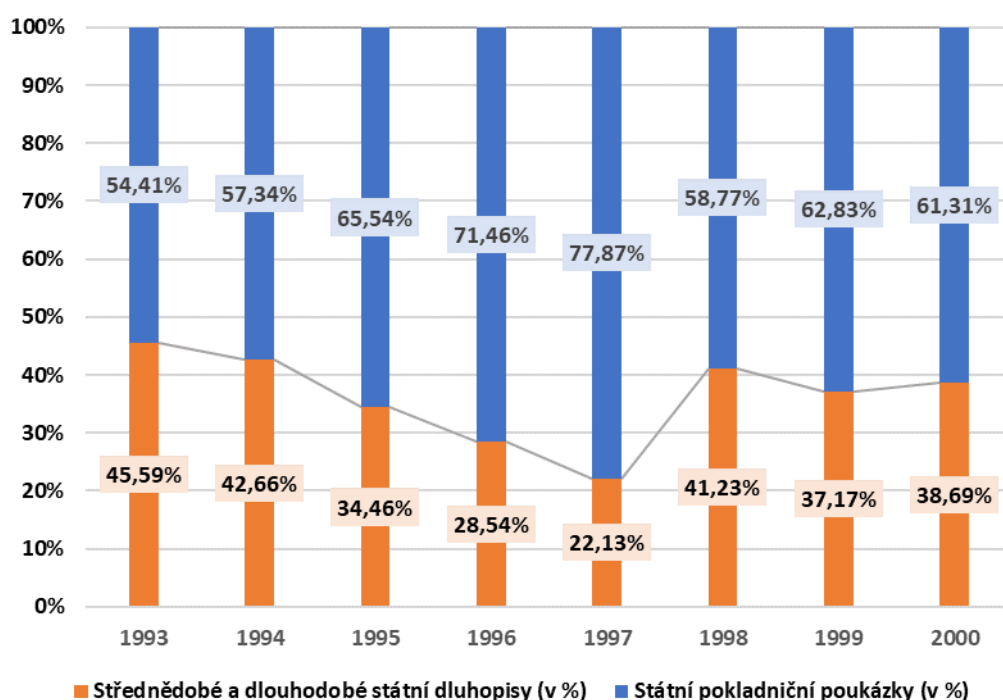
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
STÁTNÍ DLUH CELKEM	158,80	157,30	154,40	155,20	173,10	194,70	228,40	289,30
Domácí dluh	86,40	90,20	101,20	110,90	134,80	170,00	207,10	269,60
Státní pokladniční poukázky	17,00	23,80	42,00	62,60	70,90	99,80	130,10	165,30
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	19,50	28,30	41,70	43,90	57,90	70,00	77,00	104,30
Ostatní zdroje	49,90	38,10	17,60	4,30	6,00	0,20	0,00	0,00
Zahraněční dluh	72,40	67,10	53,10	44,30	38,30	24,60	21,20	19,70
Zahraněční emise dluhopisů	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Půjčky na podporu platební bilance	24,40	24,50	23,80	23,30	20,90	11,40	11,30	9,60
Úvěry od EIB	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Závazky převzaté od ČSOB v konvertibilních měnách (CDZ)	38,40	33,00	19,80	11,50	7,80	3,40	0,10	0,10
Závazky převzaté od ČSOB v nekonvertibilních měnách	8,90	8,90	8,80	8,80	8,80	8,80	8,80	8,90
Směnky	0,70	0,70	0,70	0,70	0,80	1,00	1,10	1,20

Zdroj: vlastní zpracování, data: MFČR

Jak již bylo zmíněno v kapitole zabývající se Státním dluhem v ČR, poté co došlo k rozdělení České a Slovenské federativní republiky, Česká republika přejala část jejich závazků, a přitom domácí dluh dosahoval přibližně 86 mld. Kč a zahraniční dluh zhruba 72 mld. V roce 1993 je zahraniční dluh významný a jeho podíl činí na celkovém dluhu až 45 %. Markantní část je tvořena půjčkami na podporu platební bilance a půjčkami na zahraniční závazky v cizích měnách, které jsou v roce 1993 Českou republikou

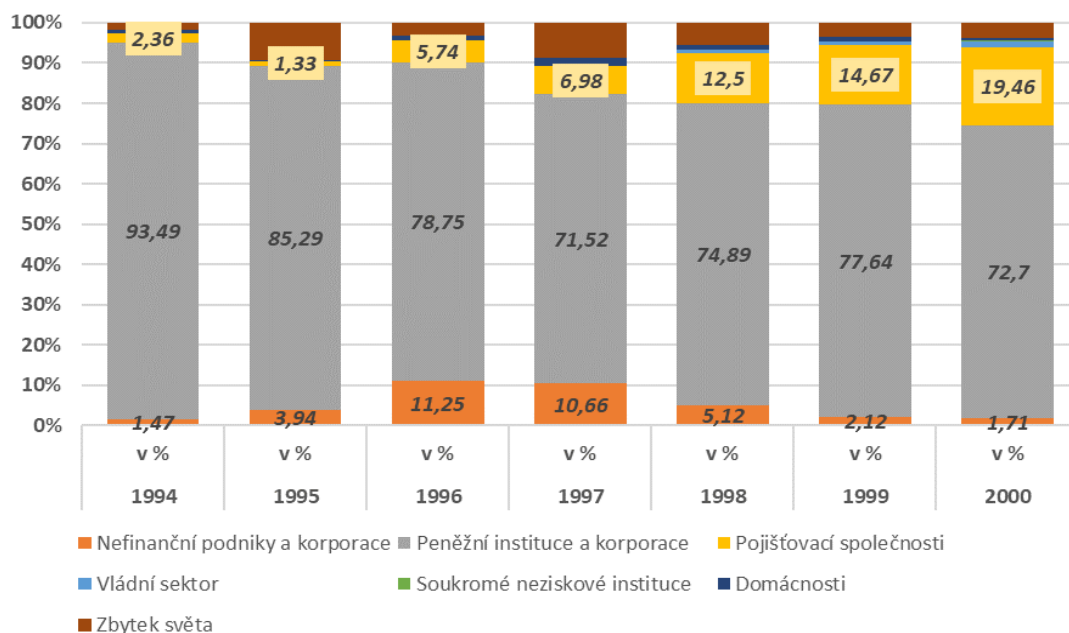
převzaty. Po roce 1993 dochází ke snížení nominální hodnoty a také podílu zahraničního dluhu v čase. Většinu zahraničního dluhu, jak je z tabulky 4 patrné, tvořily hlavně závazky převzaté od ČSOB a to v letech 1993-1994. V tabulce lze spatřit nulové položky ve sledovaném období, které patří k závazkům u světových bank (zvláště pak bance pro obnovu a rozvoj a Evropské bance pro obnovu a rozvoj). Úvěry od těchto institucí byly Českou republikou čerpány až v pozdějších letech a budou zmíněny v další kapitole. Další markantní část struktury zahraničního dluhu zabíraly půjčky na podporu platební bilance, které se v průběhu let prudce snižovaly.

Graf 11 Struktura státního dluhu dle typu instrumentu v letech 1993-2000 (v%)

Struktura složení domácí dluhu v letech 1993-2000 je vyobrazena v grafu 11. Z grafu 11 je zřejmé, že ve sledovaném období převažovalo zejména financování pomocí krátkodobých nástrojů, pomocí státních pokladničních poukázek. Hlavním důvodem byl proces transformace, kterým Česká republika v devadesátých letech procházela. V zemi nebyl postačující kapitál a vlivní investoři, kteří by investovali do střednědobých a dlouhodobých dluhopisů.

Graf 12 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 1994-2000 (v%)

Zdroj: vlastní zpracování, dle MFČR

Pro popis státního dluhu je v těchto letech využívána metodika ESA 95. Z důvodu nedohledání dat v roce 1993, byly pro zobrazení struktury státního dluhu, dle typu držitele, použita data z let 1994-2000, přičemž jsou ukázané stavy vždy k 31.12. daného roku.

Z grafu 12 vyplývá, že ve sledovaném období byly dluhopisy převážně v držení peněžních institucí a korporací. Mezi tyto instituce patří především ČNB, aj., jak již bylo uvedeno v teoretické část. Držení dluhopisů v rukou těchto institucí nicméně během let kolísalo, avšak v porovnání s ostatními držiteli dominují. Držení státních dluhopisů ČNB v letech 1994-1995, které byly určeny k zajištění dluhu, vedly k tzv. monetizaci státního dluhu. Tento jev byl přiblížen v teoretické část. Jednalo se však o výjimečnou situaci.

Z grafu 12 je patrné, že podíl peněžních institucí za sledované období neklesl pod 70 %, přesto oproti výchozím 90 % se jedná o snížení o 20 p. b. S výrazně nižším podílem, avšak postupně rostoucím, disponují pojišťovací společnosti. Oproti roku 1993 došlo k roku 2000 ke zvýšení o 17,1 p. b. Za zmínku stojí také nefinanční korporace, které měly významnější podíl v roce 1996 a to ve výši 11,25 % z celkové hodnoty držení státních dluhopisů. Znatelný podíl na struktuře držení státních dluhopisů má tzv. zbytek světa. Pod tímto pojmem si lze představit zahraniční držitelé obligací. Zbylé skupiny nebyly

z hlediska podílu tolik významné. Je však potřeba zmínit, že jejich samotné zapojení do nákupu státních dluhopisů lze brát jako pozitivní úkaz.

4.2.1 Státní dluh České republiky v roce 1993

V této kapitole je detailněji popsán rok 1993, jakožto rok, kdy dochází k zániku společného státu a vzniku samostatné České republiky.

Tabulka 5 Složení státního dluhu v během roku 1993 (v mld. Kč)

	Stav k 1. 1. 1993	výpůjčky	splátky	přecenění	saldo	Stav k 31. 12. 1993
Střednědobý a dlouhodobý státní dluh celkem	158,80	126,90	-128,30	1,40	0,00	158,80
v tom: vnitřní dluh	87,10	124,30	-125,00	-	-0,70	86,40
zahraniční dluh	71,70	2,60	-3,30	1,40	0,70	72,40
z toho: převzaté závazky od ČSOB	49,60	-	-3,30	1,00	-2,30	47,30
Přechodný státní dluh (SPP na krytí schodků běžného rozpočtového hospodaření)	4,00	22,80	-26,80	-	-4,00	0,00
Státní dluh ČR celkem	162,80	149,70	-155,10	1,40	-4,00	158,80

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Počáteční situace státního dluhu v České republice je ke dni vzniku samostatné republiky přibližně 6,7násobek oproti konci roku 1992. K 1. 1. 1993 přebrala Česká republika, viz tabulka 5, čistý státní dluh ve výši 158,8 mld. Kč, z toho 87,10 mld. Kč tvořil vnitřní dluh. Dle ujednání uzavřeného se Slovenskou republikou došlo k převzetí dvou třetin, v hodnotě 88,9 mld. Kč, z celkových aktiv. Poměr k rozdělení aktiv byl určen dle počtu obyvatel jednotlivých států.

Z tabulky 5 lze vyčíst, že během roku 1993 se podle rozpočtové a finanční politiky státu daří stabilizovat střednědobý a dlouhodobý státní dluh České republiky. V průběhu roku 1993 se v souladu se záměry finanční a rozpočtové politiky vlády podařilo stabilizovat střednědobý a dlouhodobý státní dluh České republiky a přechodný státní dluh v podobě státních pokladničních poukázek na krytí schodků běžného rozpočtového hospodaření. Z tabulky 5 je evidentní pokles přechodného státního dluhu od začátku do konce roku na nulu. Důvodem bylo skončení státního rozpočtu přebytkem.

V tabulce 5 lze vidět, že na začátku roku 1993 byla hodnota vnitřního státního dluhu 87,10 mld. Kč. Tento rok byl charakteristický snížením přímých závazků státu vzhledem k nárůstu emisí státních dluhopisů. Levnější forma financování státního dluhu byla zajištěna cílenou přeměnou části přímých závazků vůči ČNB do cenných papírů. Podrobněji v příloze 1.

V příloze 1 jsou podrobně rozepsány jednotlivé části vnitřního státního dluhu, během roku 1993. V tomto roce dochází k emitování státních dluhopisů, které kryjí dlužné přímé závazky České republiky v objemu 25 mld. Kč. Prodej střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů, ve kterých jsou obsaženy i státní pokladniční poukázky, vede ke zvýšení objemů závazků až trojnásobně. Podíl střednědobých a dlouhodobých domácích závazků vede k růstu z 13,1 % na 42,2 %. Ve stejné výši 43,4 mld. Kč zůstávají přímé závazky ČNB.

Zahraniční státní dluh byl od roku 1993 složen ze zahraničních půjček, které slouží k podpoře platbě bilance, ze závazků od ČSOB, u kterých došlo ke snížení na 47,3 mld. Kč a směnek u kterých dochází ke zvýšení téměř o polovinu, na 724,4 mil. Kč.

Tabulka 6 Složení státního dluhu ČR dle jednotlivých měsíců (v mld. Kč)

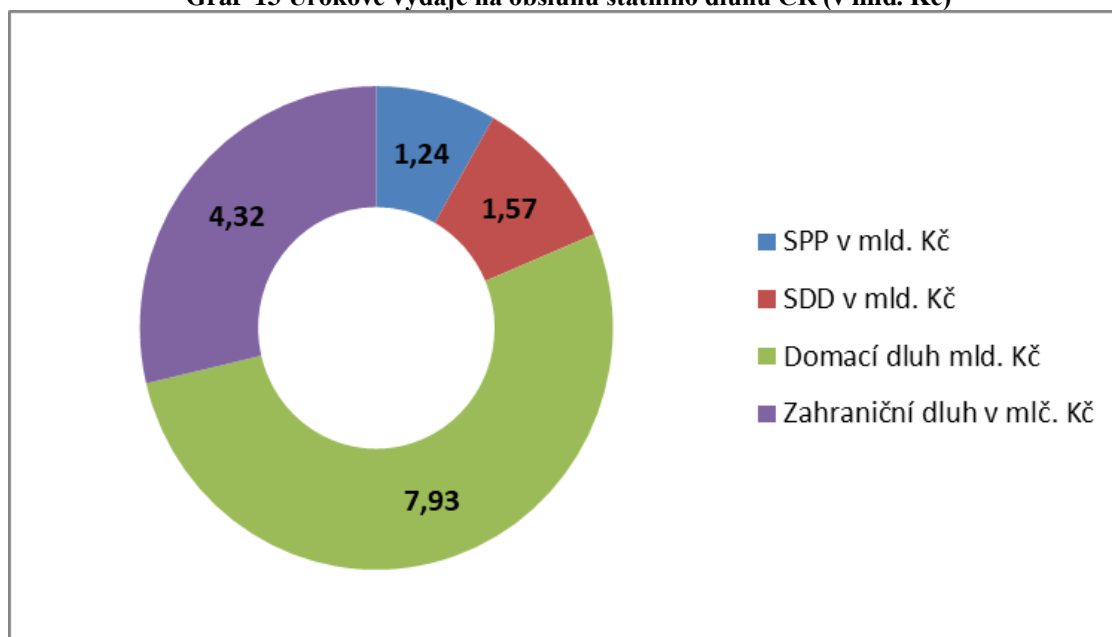
	Státní dluh celkem	Cenné papíry celkem	Směinky	Dluhopisy	Cenné papíry vydané pro členství v IBRD a EBRD	Přímé úvěry
Leden	172,12	25,3	15,5	9,8		146,82
Únor	158,18	9,82	0	9,82		148,35
Březen	158,49	19,11	6,7	11,95	0,46	139,38
Duben	159,56	19,18	6,7	12,02	0,46	140,38
Květen	160,65	19,22	6,7	12,06	0,46	141,43
Červen	163,23	24,58	12,0	12,12	0,46	138,65
Červenec	166,56	32,65	17,0	15,19	0,46	133,91
Srpen	161,00	32,68	17,0	15,22	0,46	128,32
Září	160,47	32,97	17,0	15,25	0,72	127,49
Říjen	158,81	35,51	17,0	17,79	0,72	123,30
Listopad	158,81	35,54	17,0	17,81	0,72	123,27
Prosinec	158,85	37,22	17,0	19,5	0,72	121,62

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z tabulky 6 lze vyčíst, že financování pomocí cenných papírů, oproti přímých úvěrům, se během roku 1993 více než ztrojnásobilo. Tato forma financování měla za cíl snížit a zároveň zlevnit dluh, který republika má a také učinit tyto závazky likvidnější. Dochází

tedy ke zvýšení vnitřní složky státního dluhu, která se zvyšuje současně s financováním státního dluhu pomocí státních cenných papírů.

Graf 13 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR (v mld. Kč)

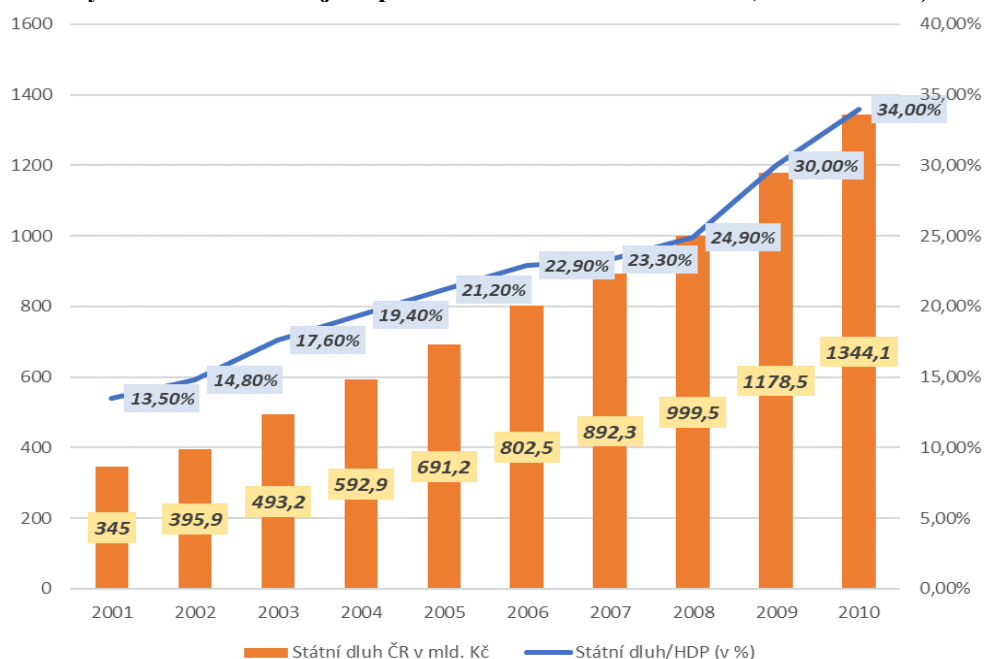
Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

V roce 1993 byly dluhové náklady státního dluhu v hodnotě 19,892 mld. Kč. Na grafu 13 lze vidět rozdělení úrokových výdajů na státní dluh v celkové částce 15,07 mld. Kč. Úrokové výdaje na domácí dluh celkem tvořily 10,74 mld. Kč, z toho výdaje na státní pokladniční poukázky činily 1,24 mld. Kč a na státní dluhopisy 1,57 mld. Kč. Úrokové výdaje na zahraniční dluh tvořily 4,32 mld. Kč.

4.3 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 2000–2010.

Tato kapitola se věnuje vývoji státního dluhu a struktuře z víceero hledisek, a to v letech 2000-2010. V podkapitolách je následně popsán státní dluh v letech 2005 a 2009 jakožto období, které koresponduje s časovým horizontem před vstupem České republiky do EU a po vstupu do EU, spolu s rokem ekonomické krize.

Graf 14 Výše státního dluhu a jeho podíl na HDP v ČR v 2001-2010 (v mld. Kč a %)

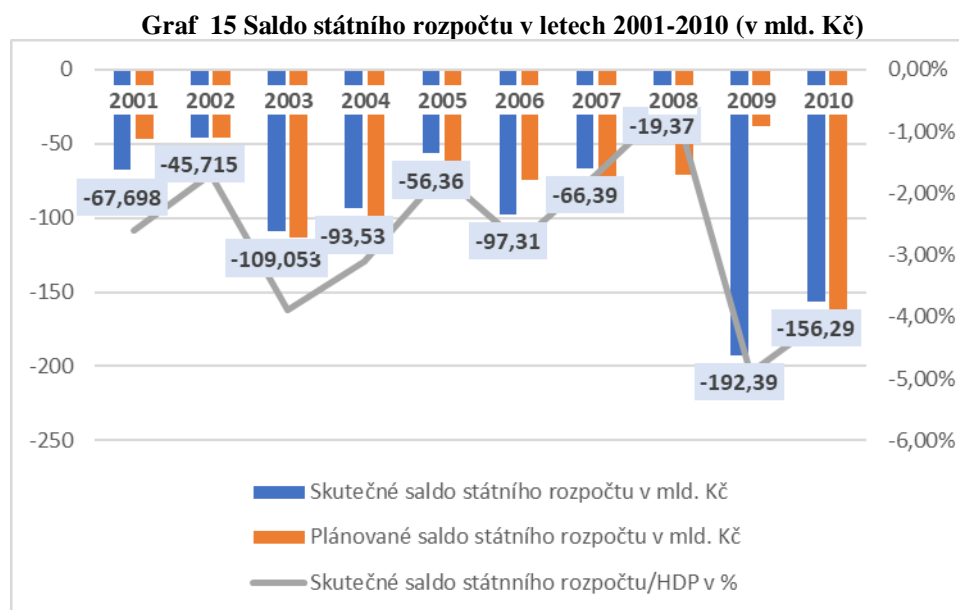

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z grafu 14 lze vyčíst, že po celé sledované období v letech 2000-2010 má státní dluh růstovou tendenci a poměr státního dluhu k HDP klesá. Zatímco v roce 2001 činí výše státního dluhu 345 mld Kč a poměr ke státnímu dluhu na HDP je 13,5 %, v roce 2010 již představuje 1 344,1 mld. Kč a poměr ke státnímu dluhu na HDP vzrostl o 23,5 p. b. Nejvyšším obdobím relativního zadlužení, o více než 20 %, jsou léta od roku 2000 do roku 2004, kdy dluh roste i v poměru k HDP. V roce 2004 dosahuje výše státního dluhu 592,9 mld., což značí podíl na HDP ve výši 19,4 %. V roce 2005 se dluh blíží k výši 691,2 mld. Kč a následující rok 2006 k hodnotě 802,5 mld. Kč. Rozdíly mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu neustále tlačí na růst státního dluhu. Státní dluh v roce 2007 činí 892,3 mld. Kč, v roce 2008 se státní dluh přibližuje k hranici bilionu korun, přesně k částce 999,8 mld. Kč. Krizový rok 2009, ve kterém se státní dluh České republiky téměř dvojnásobnou rychlostí zvyšuje, znamená průlom 30% hranice v poměru k HDP, což značí výši státního dluhu v hodnotě 1178,2 mld. Kč. V roce 2010 je státní dluh 1344,1 mld. Kč.

Z dat zmíněných ve grafu 14, je zřejmé, že se státní dluh ročně zvyšuje o částku okolo 100 mld. Kč. Toto zvýšení je převážně způsobeno již zmíněnou krizí započatou v roce 2008 a jejími následky v dalších letech. Tyto výše státního dluhu obnáší i jiné náklady, které s tímto růstem souvisí. Dochází k vytváření dalších výdajů, které nemají žádný pozitivní účinek, jelikož negenerují nové přínosné investice.

Mezi hlavní příčiny, které vedly k nárůstu státního dluhu, řadíme zejména kumulaci rozpočtových deficitů v předešlých letech. Tyto deficity byly typickým jevem hospodářské politiky všech vlád v období let 2001-2010. Vzhledem k příjmům a výdajům státního rozpočtu v roce 2001, došlo k nárůstu dluhu na výši 345,0 mld. Kč, v roce 2002 výše státního dluhu dosahuje hodnoty 359,0 mld. Kč. V následujícím grafu 15 je zobrazeno plánové saldo státního rozpočtu v porovnání se skutečným saldem státního rozpočtu spolu s vývojem státního rozpočtu k HDP.

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z grafu 15 vyplývá, že po celé sledované období 2001-2010 nedosáhlo saldo státního rozpočtu kladných hodnot. Ve většině let, ve sledovaném období, je skutečný schodek nižší na rozdíl od plánovanému schodku rozpočtu, kromě let 2001, 2006 a 2009. Nejnižší schodek ve sledovaném období byl v roce 2008 ve výši 19,37 mld. Kč, přičemž jeho podíl na HDP činil 0,5 % a byl o 1,3 p. b. menší než v roce 2007. Přesto byl tento schodek o 51 mld. Kč menší než plánovaný schodek, jak lze vyčíst z grafu 15. Markantní rozdíl výše deficitu státního rozpočtu je zřejmý v roce 2009, kdy činil 192,4 mld. Kč. Podíl tohoto schodku na HDP v běžných cenách představoval 5,3 %, což značí nárůst o 4,8 p. b. než v roce 2008. Schodek narostl o 139,6 mld. Kč než původní plánovaný schodek daný rozpočtem a o 172,4 mld. Kč vyšší než rozpočet z roku 2008.

Tabulka 7 Struktura státního dluhu České republiky v letech 2001-2010 (v mld. Kč)

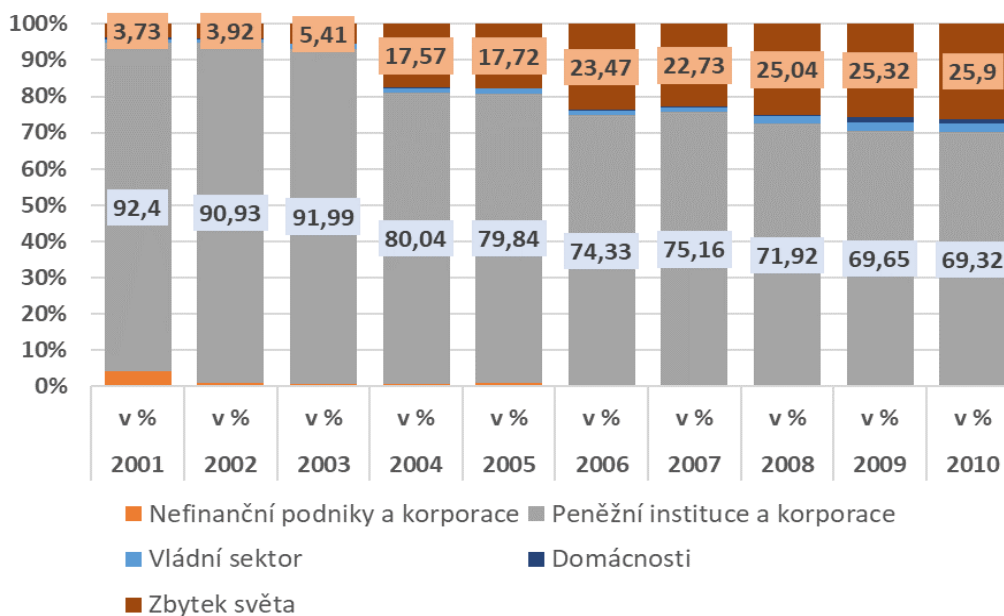
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní dluh celkem	345	395,9	493,2	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8	1 178,20	1 344,10
Domácí dluh	336,2	386,7	479,9	522,6	581,8	680,9	769,3	814,3	926,7	1 036,30
SPP	186,6	164,1	160,6	125,5	94,2	89,6	82,2	78,7	88,2	113,3
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	149,6	222,6	319,3	397	487,5	588,9	687,1	735,6	838,5	923
Ostatní zdroje	0	0	0	0	0	2,4	0	0	0	0
Zahraněční dluh	8,8	9,2	13,3	70,3	109,4	121,6	123	185,5	251,5	307,8
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích	0	0	0	48,8	78,9	84,1	83,7	137,9	193	240,3
Půjčky na podporu platební bilance	7,2	7,7	11,7	20,7	29,7	36,7	38,7	46,8	57,9	67,2
Směnky	1,5	1,6	1,6	0,9	0,8	0,8	0,6	0,8	0,6	0,3

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z hlediska struktury státního dluhu, v období let 2001-2010, si lze v tabulce 7 všimnout, že oproti přechodnému sledovanému období 1993-2000 zmizely ze struktury dvě oblasti. Jedná se o závazky převzaté od ČSOB v konvertibilních a nekonvertibilních měnách. Ty byly od roku 2000 nulové. Naproti tomu si lze všimnout, že od roku 2001 dochází ke snižování objemu emise státních pokladničních poukázek, a to až do roku 2008, z hodnoty 186,6 mld. Kč až na 78,7 mld. Kč. Od roku 2008 dochází k naopak k mírnému zvyšování objemu emise státních pokladničních poukázek. Opačnou, růstovou tendenci, měly z hlediska vydaných objemů střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy. Vyjma roku 2001 prezentují každoročně nejvyšší podíl z celkových emitovaných dluhopisů. Nejnižšího podílu, ve vztahu ke státnímu dluhu, si lze všimnout již ve zmíněném roce 2001, ve výši 149,6 mld. Kč, což činí 43,36 % z celkového státního dluhu. Oproti tomu je nejvyšší podíl emitovaných střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů v roce 2010, ve výši 923 mld. Kč, což představuje 68,67 % z celkového státního dluhu. V roce 2001 tvoří podíl zahraničního dluhu na celkovém dluhu přibližně 2 %, následující roky dochází opět ke zvyšování zahraničního dluhu. Rok 2004 je významných především vstupem České

republiky do Evropské unie. V tomto roce začíná Česká republika s emitováním střednědobých a dlouhodobých cenných papírů i na zahraničním trhu, což vedlo k postupnému zvyšování podílu zahraničního dluhu až na 15 %. Z hlediska zahraničního dluhu si lze všimnout výraznějšího růstu, z původních 8,8 mld. Kč v roce 2001, až na 307,8 mld. Kč v roce 2010. Největší podíl na tomto růstu mají střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích od roku 2003. Nejvyšší hodnota těchto dluhopisů je v roce 2010, přičemž jejich podíl na zahraničním dluhu činí 78,07 % a na celkovém dluhu je tento podíl 17,88 %. Naopak směnky v průběhu let klesají a činí jen malý podíl na zahraničním a tím i na celkovém státním dluhu.

Graf 16 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 2001-2010 (v%)

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Spolu s nárůstem státního dluhu dochází k nárůstům emise státních dluhopisů. Z grafu 16 je zřejmé, že největší podíl na držení dluhových cenných papírů v letech 2001-2010 drží peněžní instituce a korporace. Podíl těchto institucí ani v jednom z uvedených let neklesl pod 69 %, což značí významný podíl těchto držitelů, avšak si lze v grafu 16 všimnout klesajícího podílu v čase. V roce 2001 činí tento podíl 92,4 % z celkově vydaných dluhopisů, v roce 2010 nižší hodnotu 69,32 %, což značí pokles o 23,08 p. b. Za zmínku také stojí další objekty z hlediska držení státních dluhopisů a zbytek světa, přesněji nerezidenti. Jejich podíl na držení státních dluhopisů se od roku 2001 zvyšuje a z původních 3,73 %, zabírají v roce 2010 podíl ve výši 25,9 %, což je nárůst o 22,17 p. b.

Velmi malý podíl mají pak další subjekty, a to nefinanční podniky, domácnosti a vládní sektor. Přestože v průběhu sledovaného období 2001-2010 dochází k mírnému růstu podílů vládního sektoru na emitovaných dluhopisech, jejich podíl bude stát za zmínku až v další kapitole, a to v období od roku 2011.

4.3.1 Státní dluh České republiky v roce 2005

Rok 2005 je pro sledování vývoje státního dluhu zvolen z důvodu vstupu České republiky do Evropské unie dne 1. května 2004. Z ekonomického hlediska lze říct, že vstupem do EU Česká republika neutrpěla vážnější negativní ekonomické dopady, spíše naopak. Došlo ke zlepšení produkce a exportu. Oproti předešlým letům, dosáhla Česká republika nejvyššího ekonomického růstu, který byl v tomto roce jedním z nejvyšších v pobaltských zemích. Vstupem do EU došlo ke zlepšení zahraniční obchodní bilance, což mělo za následek růst konkurenceschopnosti a také příliv zahraničních investic, růst vládní i domácí spotřeby.

Tabulka 8 Fiskální ukazatele ČR v letech 2004–2005 (v mld. Kč, v %)

	2004	2005
HDP (mld. Kč)	3057,7	3 258,00
Státní dluh (mld. Kč)	592,9	691,20
Domácí dluh	522,6	581,80
SPP	125,5	94,20
SDPP	397	487,50
Zahraniční dluh	70,3	109,40
Zahraniční emise dluhopisů	48,8	78,90
Úvěry od EIB	20,7	29,70
Směnky	0,9	0,80
Státní dluh / HDP (%)	19,4	21,20

Zdroj: vlastní zpracování, data: ČSÚ a ministerstvo financí

V tabulce 8 jsou uvedeny fiskální ukazatele v letech 2004 a 2005, ze kterých lze vyčíst zvýšení dluhu o 98,3 mld. Kč, resp. o 16,6 % což zároveň značí snížení tempa růstu oproti předchozímu roku. Tento nárůst byl zapříčiněn především vývojem rozpočtového hospodaření a také vytvořením rezerv za předešlý rok.

Oproti roku 2004 došlo k nárůstu úvěru od Evropské investiční banky. V průběhu roku dále došlo k poklesu stavu státních finančních aktiv o 16 mld. Kč. Zvýšil se podíl

státního dluhu na HDP oproti předešlému roku z 19,4 % na 21,20 %. Růst postihl také obě složky státního dluhu, a to jak vnitřní státní dluh, který se zvýšil o 59,2 mld. Kč, tj. o 11,3 %, tak i zahraniční dluh, u kterého došlo ke zvýšení o 39 mld. Kč.

Pomocí vertikální analýzy byl zjištěn podíl domácího dluhu na celkovém dluhu z 84,7 %, zbylých 15,83 % tvořil dluh zahraniční. Domácí dluh byl složen ze státních pokladničních poukázek ze 16,19 %, zbytek tvořily střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy. Zahraniční dluh byl především tvořen emisemi zahraničních dluhopisů ze 72,12 %, druhou část tvořily úvěry od Evropské investiční banky a necelé 1 % směňky.

Tabulka 9 Měsíční vývoj státního dluhu ČR v roce 2005 (v mld. Kč)

	Státní dluh celkem	Cenné papíry celkem	<i>Směňky</i>	<i>Dluhopisy</i>	<i>*Ostatní</i>	Přímé úvěry
Leden	593,80	573,15	<i>121,55</i>	<i>401,91</i>	<i>0,87</i>	20,65
Únor	586,76	566,11	<i>128,55</i>	<i>387,87</i>	<i>0,86</i>	20,65
Březen	618,23	597,57	<i>126,55</i>	<i>391,27</i>	<i>0,87</i>	20,65
Duben	627,84	604,64	<i>121,40</i>	<i>403,44</i>	<i>0,91</i>	23,19
Květen	628,57	604,32	<i>111,40</i>	<i>413,11</i>	<i>0,92</i>	24,25
Červen	643,64	617,48	<i>109,00</i>	<i>428,77</i>	<i>0,82</i>	26,16
Červenec	647,76	620,20	<i>107,00</i>	<i>433,49</i>	<i>0,82</i>	27,56
Srpen	650,93	623,18	<i>103,00</i>	<i>440,49</i>	<i>0,82</i>	27,74
Září	662,62	634,29	<i>98,03</i>	<i>456,56</i>	<i>0,82</i>	28,33
Říjen	669,17	639,44	<i>92,22</i>	<i>467,52</i>	<i>0,82</i>	29,73
Listopad	681,59	651,86	<i>91,15</i>	<i>481,02</i>	<i>0,82</i>	29,73
Prosinec	691,18	661,44	<i>94,25</i>	<i>487,50</i>	<i>0,82</i>	29,73
*Cenné papíry vydané pro členství v **IBRD a***EBRD **Centrální banka pro obnovu a rozvoj ***Evropská banka pro obnovu a rozvoj						

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z tabulky 9 je zřejmé, že v průběhu roku 2005 docházelo k růstu celkového státního dluhu. Největší růst je viditelný u dluhopisů, kde došlo k nárůstu ke konci roku o 85,59 mld. Kč. Naopak, u vydaných směnek, došlo k poklesu o 27,3 mld. Kč. Co se týče cenných papírů, vydaných pro členství v IBDR a EBDR, hodnoty se v průběhu roku držely pod jednou miliardou korun.

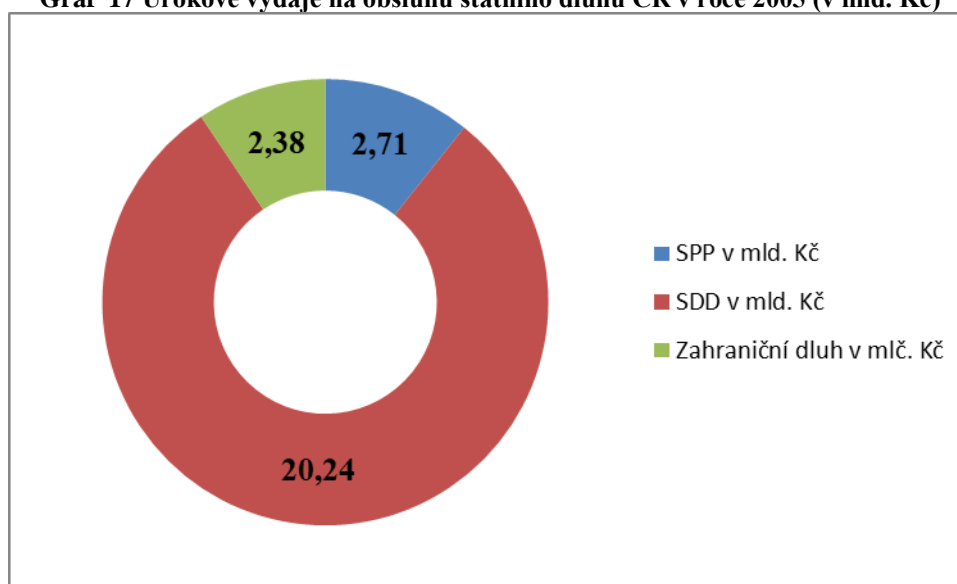
Tabulka 10 Státní dluhopisy ČR dle typu instrumentu během roku 2005 (v %)

	31. 01. 2005	30. 06. 2005	31. 12. 2005
Dluhopisy celkem	100,00	100,00	100,00
Státní pokladniční poukázky	21,24	17,68	14,27
<i>SPP 13 týdnů</i>	3,49	3,24	1,96
<i>SPP 26 týdnů</i>	3,22	2,59	2,06
<i>SPP 39 týdnů</i>	5,07	4,38	4,12
<i>SPP 52 týdnů</i>	9,46	7,46	6,13
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	78,76	82,32	85,73
<i>Státní dluhopis 3 roky</i>	8,39	8,59	10,09
<i>Státní dluhopis 5 let</i>	20,73	19,08	20,46
<i>Státní dluhopis 7 let</i>	3,49	3,24	3,03
<i>Státní dluhopis 10 let</i>	32,34	33,23	32,78
<i>Státní dluhopis 15 let</i>	13,81	18,18	19,37

Zdroj: vlastní zpracování, data: ministerstvo financí

Nejvíce zastoupenými dluhopisy, viz tabulka 10, byly státní dluhopisy se splatností deset let, následují dluhopisy se splatností pět a patnáct let. Co se týče státních pokladničních poukázek, nejvíce využívanými byly v roce 2005 státní pokladniční poukázky se splatností 52 týdnů, naopak nejméně z využívaných státních pokladničních poukázek byly poukázky se splatností 13 týdnů.

Graf 17 Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR v roce 2005 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Následují data o nákladech na státní dluh, jejichž celková hodnota v roce 2005 činila 25,33 mld. Kč. V grafu 17, je tato celková hodnota rozdělena mezi úrokové výdaje na domácí dluh, včetně státních pokladničních poukázek, střednědobých a dlouhodobých dluhopisů a na zahraniční dluh. Na státní pokladniční poukázky připadaly výdaje na obsluhu státního dluhu v hodnotě 2,71 mld. Kč a na střednědobé a dlouhodobé dluhopisy výdaje v hodnotě 20,48 mld. Kč. Takto rozdílná výše je evidentní, z předchozí tabulky 10, z hlediska poměru SPP a SDD. Úrokové výdaje na zahraniční dluh tvořily v roce 2005 nejnižší hodnotu a to 2,38 mld. Kč.

4.3.2 Státní dluh České republiky v roce 2008

V roce 2008 se, po letech ekonomického růstu, výkon české ekonomiky zpomalil. U HDP v reálném vyjádření došlo k růstu o 1,60 p. b., což v porovnání s jinými zeměmi EU stále značí vysoké tempo růstu. Důvodem bylo zpomalení ekonomiky v důsledku krize na finančních trzích, kdy se většina zemí dostala do recese.

Během roku 2007 došlo ke změnám ve vývoji rozpočtového hospodaření, což působilo na strukturu zdrojů, které kryly výsledný schodek rozpočtového hospodaření. Oproti roku 2007 byly v roce 2009 vyšší rozpočtové výdaje na infrastrukturální projekty. To bylo umožněno díky úvěru poskytnutého Evropskou investiční bankou v hodnotě 12,6 mld. Kč.

V roce 2008 došlo také nově ke spuštění účtování v kapitole státní dluh. Tento rok byl také prvním, kdy docházelo k rozpočtování a realizaci rozpočtových příjmů. Zmíněné příjmy jsou složeny z aktivních operací řízení likvidity státu. V minulosti byly tyto příjmy součástí kapitoly *Všeobecné pokladní správy*.

Tabulka 11 Fiskální ukazatele ČR v letech 2007–2008 (v mld. Kč, v %)

	2007	2008
HDP (mld. Kč)	3831,80	4015,30
Státní dluh (mld. Kč)	897,60	999,80
<i>Domácí dluh</i>	<i>769,30</i>	<i>814,30</i>
SPP	82,20	78,70
SDPP	687,10	735,60
Zahraniční dluh	123,00	185,50
Zahraniční emise dluhopisů	83,70	137,90
Přijaté zápůjčky a úvěry	38,70	46,80
Směnky	0,60	0,80
Státní dluh / HDP (%)	25,30	26,90

Zdroj: vlastní zpracování, data: ministerstvo financí, ČSÚ

Z tabulky 11 je v roce 2008 patrný růst státního dluhu oproti předchozímu roku o 102,2 mld. Kč, resp. o 11,4 %. Dále došlo ke zvýšení podílu státního dluhu na HDP ve výši 25,3 %, tedy zvýšení o 1,6 p. b. Růst se také týkal obou hlavních složek státního dluhu. Výraznější růst se týkal zahraničního státního dluhu a to o 62,3 mld. Kč, resp. o 50,5 % a jeho podíl na celkovém státním dluhu vzrostl z původních 13,8 % na 18,55 %. Domácí dluh vzrostl o 45 mld. Kč a jeho podíl na celkovém státním dluhu v roce 2008 byl 81,44 %. Domácí dluh byl z 90,34 % tvořen střednědobými a dlouhodobými dluhopisy, zbylých 9,66 % tvořily státní pokladniční poukázky. Výrazně se v roce 2008 projevil růst zadluženosti emitovaných státních dluhopisů ze zahraničí o 54,2 mld. Kč. Dále došlo k růstu, u položky přijatých úvěrů od Evropské investiční banky, o 8 mld. Kč, který byl v daném roce zejména ovlivněn čerpáním úvěrových tranší.

Tabulka 12 Státní dluhopisy ČR dle typu instrumentu během roku 2008 (v %)

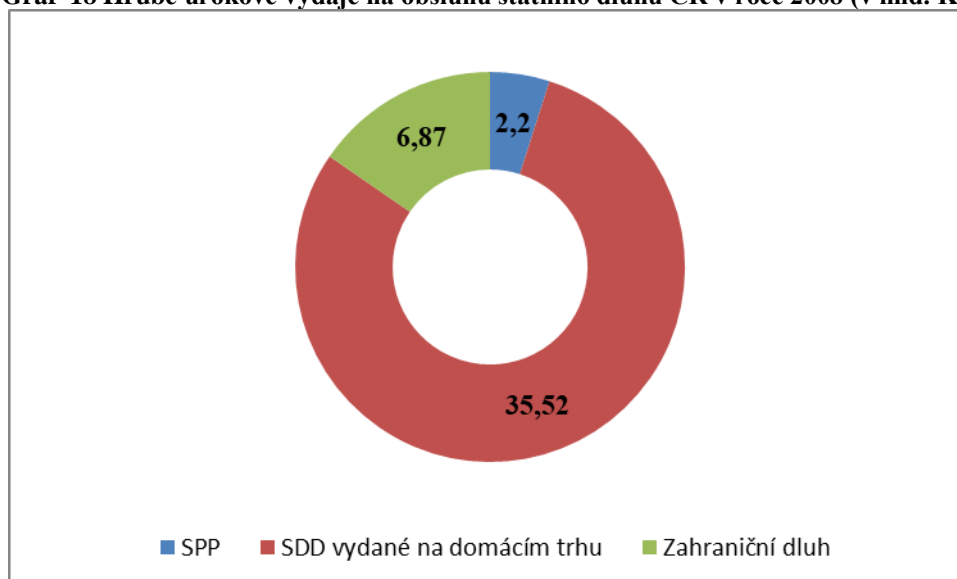
	31.1.	30.6.	31.12.
	2008	2008	2008
Dluhopisy celkem	100,00	100,00	100,00
Státní pokladniční poukázky	8,22	3,68	8,27
<i>SPP 13 týdnů</i>	3,98	0,00	2,49
<i>SPP 26 týdnů</i>	1,11	0,85	1,42
<i>SPP 39 týdnů</i>	0,73	1,14	1,88
<i>SPP 52 týdnů</i>	2,40	1,69	2,48
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	91,78	96,32	91,73
<i>Státní dluhopis 3 roky</i>	11,54	13,03	7,80
<i>Státní dluhopis 5 let</i>	19,65	16,85	16,73
<i>Státní dluhopis 7 let</i>	0,58	0,56	0,53
<i>Státní dluhopis 8 let</i>			2,93
<i>Státní dluhopis 10 let</i>	33,62	38,87	37,60
<i>Státní dluhopis 15 let</i>	23,03	23,81	22,86
<i>Státní dluhopis 30 let</i>	2,80	2,67	2,78
<i>Státní dluhopis 50 let</i>	0,55	0,53	0,50

Zdroj: Vlastní zpracování, data: ministerstvo financí

V tabulce 12 je zobrazen seznam státních dluhopisů, dle procentuálního zastoupení, v celkových dluhopisech. Nejvíce zastoupenými byly státní dluhopisy na deset let, následují dluhopisy se splatností patnáct let. Naopak nejméně obsaženými dluhopisy mezi střednědobými a dlouhodobými byly dluhopisy se splatností padesát a sedm let. V případě státních pokladničních poukázek byly v roce 2008 nejvíce využívány SPP na 13 a 52 týdnů.

S příchodem finanční krize došla k ČNB k závěru, že sníží základní úrokové sazby o 1,25 %. To mělo za následek snížení výnosu do splatnosti u SPP a u dlouhodobých a střednědobých státních dluhopisů, což způsobilo nárůst rizikové přírážky v důsledku nejistoty investorů.

Graf 18 Hrubé úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ČR v roce 2008 (v mld. Kč)

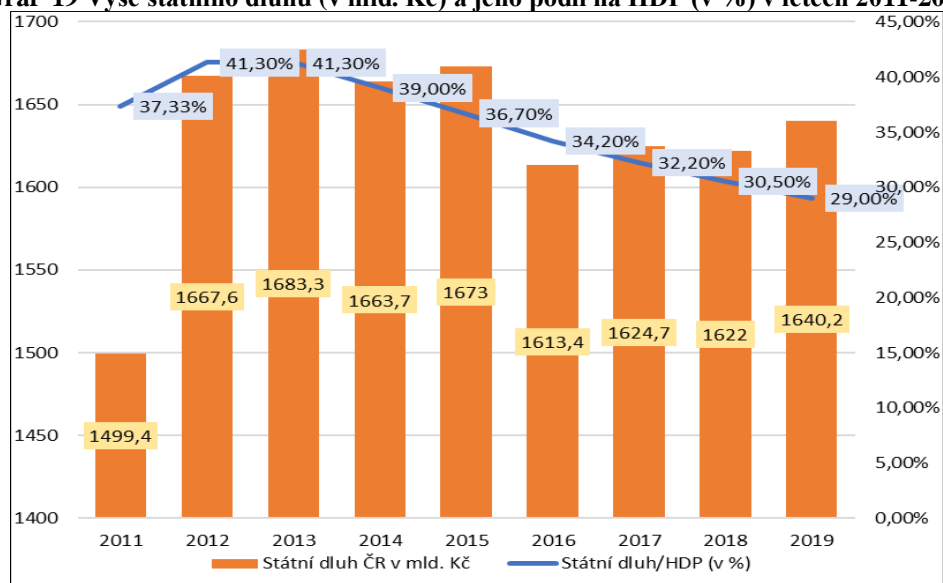
Zdroj: Vlastní zpracování, data: ministerstvo financí

V grafu 18 je znázorněno rozdělení hrubých úrokových výdajů na obsluhu státního dluhu v celkové hodnotě 44,6 mld. Kč. Největší položkou byly výdaje na domácí dluh, přesněji výdaje na střednědobé a dlouhodobé dluhopisu v částce 35,52 mld. Kč. Druhou největší složkou byly výdaje na zahraniční dluh v hodnotě 6,87 mld. Kč a na státní pokladniční poukázky připadlo 2,2 mld. Kč.

4.4 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v letech 2011–2019

Následuje popis vývoje a struktury dluhu České republiky v období let 2011 až do současnosti.

Graf 19 Výše státního dluhu (v mld. Kč) a jeho podíl na HDP (v %) v letech 2011–2019

Zdroj: vlastní zpracování, data: MFČR

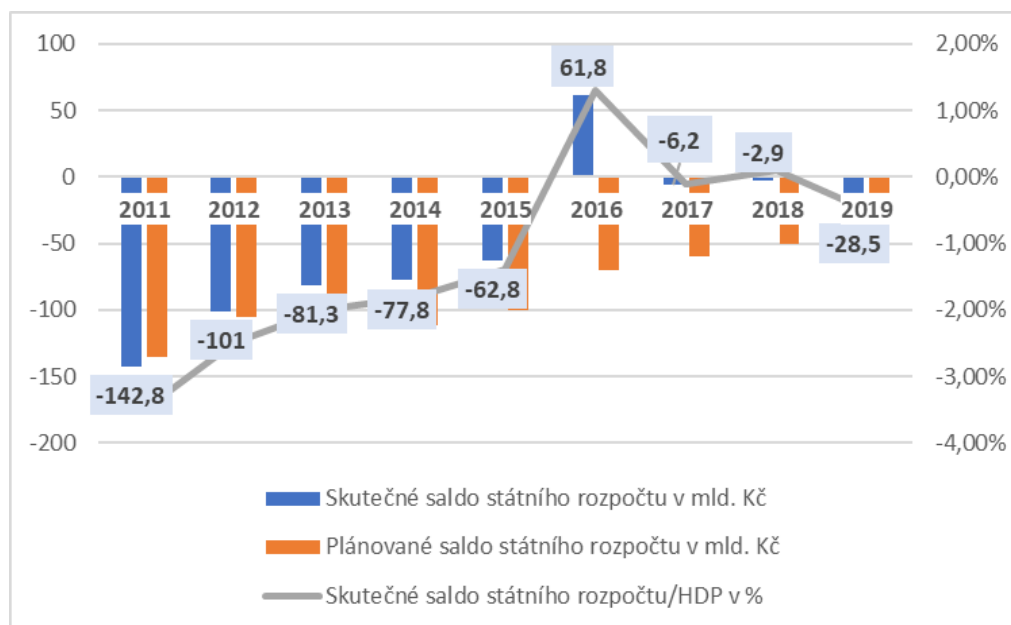
Z grafu 19 je zřejmé, že největší státní dluh, a to nejen za toto sledované období, ale také od počátku samotné České republiky, je v roce 2013. V tomto roce byla hodnota státní dluhu 1 683,3 mld. Kč. Do tohoto roku je evidentní nárůst státního dluhu, a to i z hlediska podílu státního dluhu na HDP, který v rekordním roce 2013 činil 41,30 %. Z grafu 19 lze vyčíst, že od roku 2013 došlo ke snížení státního dluhu o 27,4 mld. Kč na 1 640,2 mld. Kč.

V roce 2016 činí státní dluh 1 613,4 mld. Kč, což značí výrazný pokles o téměř 60 mld. Kč. Tento pokles je způsoben převážně díky vysokému rozpočtovému přebytku ve výši 61,8 mld. Kč, jak je zřejmé z následujícího grafu 20.

Rok 2012 byl ještě stále ovlivněn ekonomickou krizí z roku 2008, což bylo zmíněno v předchozích kapitolách. V poměrovém ukazateli, státního dluhu vůči HDP, je též v grafu 19 patrný nárůst, který byl vyvolán hospodářskou krizí. Státní dluh v poměru vůči HDP vzrostl od roku 2011 do roku 2012 o 3,97 p. b., z 37,33 % HDP v roce 2008 na 41,30 % HDP v roce 2012. I tento ukazatel dokazuje, že hospodářská krize v období od roku 2008 do roku 2012, významně ovlivnila stav státního dluhu až do současnosti. Vzhledem k nominálnímu snížení státního dluhu a rychlému růstu HDP klesl podílový ukazatel státního dluhu na HDP pod 30 % až v roce 2019. Z grafu č. 19 lze vyčíst, že v roce 2015 dochází oproti minulým létům pouze k mírnému zvýšení státního dluhu. Růst reálného HDP je po dobu roku 2015 relativně ustálený a překonává původní odhady z roku 2014. V roce 2015 je ekonomické prostředí stabilní zejména díky konzervativnímu hospodaření vládních institucí, při podpoře hospodářského růstu skrze fiskální politiku. Rok 2015 byl od roku 2008 nejlepším, co se hospodaření státu týče, s výší státního dluhu v hodnotě 1.673 mld. Kč. V roce 2017 hodnota státního dluhu činí 1 624,7 mld. Kč, což značí mírné navýšení oproti předchozímu roku, a naopak v roce 2018 dochází k poklesu přibližně o 2,7 mld. Kč.

Co se týče podílu státního dluhu na HDP, z křivky zobrazené v grafu č. 19 lze vyčíst do roku 2012 permanentní růst poměru dluhu k HDP. Následující roky 2012 a 2013 značí stagnaci poměru dluhu k HDP a od roku 2014 až do roku 2018 dochází k poklesu podílu státního dluhu na HDP. Tento stav je tvořen zejména dynamickým růstem HDP, což má za následek snížení relativního podílu státního dluhu na HDP.

Graf 20 Saldo státního rozpočtu ČR v letech 2011-2019 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Za celé sledované období od roku 1993 byl jediným neschodkovým státním rozpočtem výsledek z roku 1995. Od tohoto roku, vyjma roku 1996, kdy byl rozpočet téměř vyrovnaný, pokračuje tendence schodku státního rozpočtu ve výších až několik desítek miliard. Nejvyšší naměřená hodnota schodku státního rozpočtu byla v roce 2009, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Od té doby dochází ke snižování salda státního rozpočtu.

V roce 2016 si lze v grafu 20 všimnout kladného salda státního rozpočtu, což je podruhé od počátku České republiky, a to ve výši 61,8 mld. Kč. Následující roky se dají považovat za téměř vyrovnané státní rozpočty. V grafu 19 si lze všimnout klesajícího státního dluhu od počátečního období 2011, kdy schodek tvořil 142,8 mld, viz graf 20. I přes tento pokles je zřejmé, že je schodek vysoký, ale přesto je skutečný schodek státního rozpočtu v letech 2012-2019 nižší než schodek plánovaný.

Tabulka 13 Struktura státního dluhu České republiky v letech 2011-2019 (v mld. Kč)

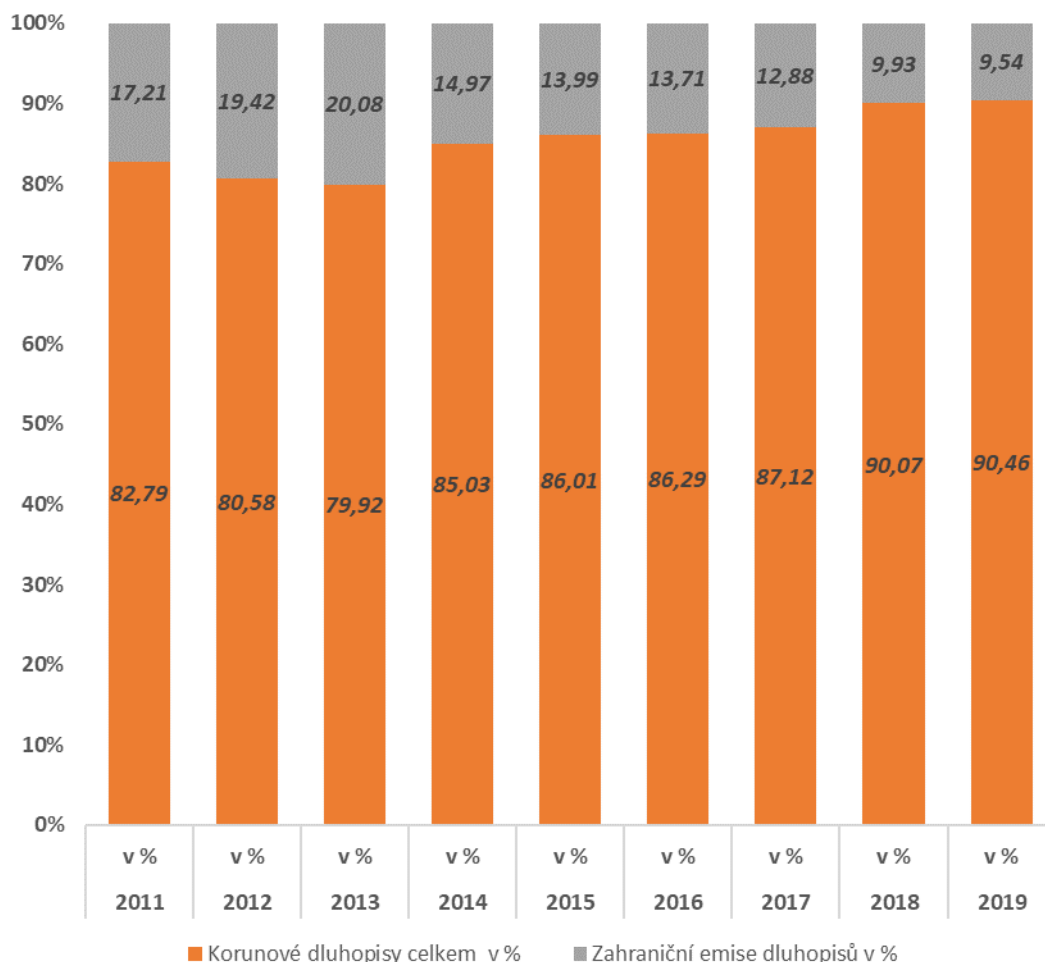
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Státní dluh celkem	1499,40	1667,60	1 683,3	1663,70	1673,00	1613,40	1 624,7	1622,00	1640,20
Domácí dluh	1182,20	1287,30	1 288,1	1363,70	1389,40	1343,60	1 370,9	1386,50	1 437,4
Státní pokladniční poukázky	162,60	189,10	120,90	107,60	84,40	4,20	44,00	4,20	4,5
Spořicí státní dluhopisy	20,40	56,20	87,60	77,80	66,90	37,80	21,50	5,20	13,0
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na domácím trhu	999,10	1042,00	1 079,7	1175,70	1235,20	1301,60	1 305,4	1377,10	1 419,2
Ostatní zdroje	0,00	0,00	0,00	2,50	2,90	0,00	0,00	0,00	0,6
Zahraniční dluh	317,20	380,30	395,20	300,00	283,60	269,80	253,80	235,50	202,8
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích	245,70	310,30	323,70	239,60	225,60	213,50	202,60	152,90	151,5
Přijaté zápůjčky a úvěry	71,30	70,00	71,50	60,40	58,00	56,30	51,20	82,70	51,3

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

Z tabulky 13 je zřejmé, že nejvyššího státního dluhu v letech 2011-2019 dosáhl rok 2013 ve výši 1 683,30 mld. Kč. Do tohoto roku je zřejmý stálý růst státního a také domácího dluhu. Podobně jako v přechozích letech, i v tomto sledovaném období, je státní dluh tvořen především emisí střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů. Naopak u státních pokladničních poukázek došlo, ve sledovaném období, k dramatickému poklesu z původní hodnoty 162,60 mld. Kč v roce 2011 až na 4,5 mld. Kč v roce 2019. To mimo jiné značí pokles podílu z 10,84 %, na celkovém státním dluhu v roce 2011, až na podíl ve výši 0,27 %, v roce 2019. V průběhu let došlo také k poklesu vydaných spořicíh státních dluhopisů. Co se týče zahraničního dluhu dochází k nárůstu jeho podílu od roku 2004, jak bylo popsáno v předešlých kapitolách, a to příčinou vstupu České republiky do Evropské unie. Tento růst je datován až do již zmíněno roku 2014. V letech 2011 až 2014 došlo k nárůstu podílu zahraničního dluhu na více než 20 %. V dalších letech se dařilo růst zahraničního dluhu zmírnit a v dalších letech dokonce snížit a jeho podíl

v roce 2019 činil 12,36 % z celkové hodnoty státního dluhu. Oproti předešlým obdobím vypadla z tabulky struktury dluhů položka – směnky.

Graf 21 Struktura státního dluhu dle typu držitele v 2011-2019 (v%)

Zdroj: vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí České republiky

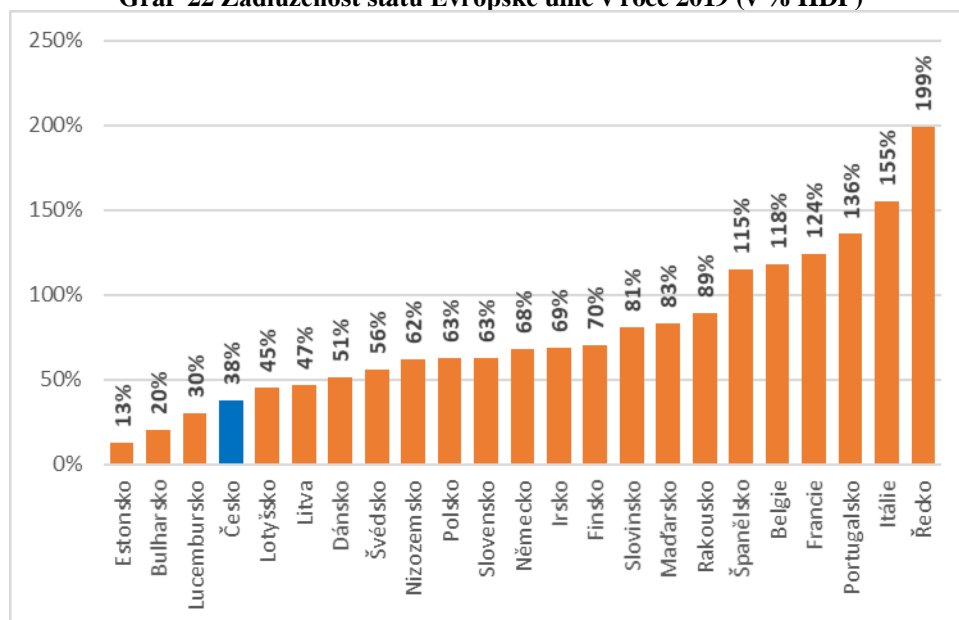
Od roku 2011 došlo k zavádění zahraniční emise dluhopisů. Graf 21 zobrazuje podíly korunových a zahraničních dluhopisů v %. V počátečním roce 2011 dosahuje podíl z emise zahraničních dluhopisů 17,21 % z celkově držných dluhopisů. Nejvyšší podíl z emise zahraničních dluhopisů dosáhl v roce 2013. Od tohoto roku dochází k poklesu tohoto podílu a v roce 2019 se jedná o 9,54 %, což značí snížení oproti rekordnímu roku 2013 o 10,54 p. b.

4.5 Komparace státního dluhu České republiky se zeměmi Evropské unie

Česká republika je součástí Evropské unie od roku 2004, přesto zatím není členem eurozóny. Z pohledu Maastrichtských kritérií, pro vstup do eurozóny, však splňuje všechny požadavky. Paradoxem je, že spousta momentálních členů eurozóny požadavky Maastrichtských kritérií nesplňuje.

Poměr veřejného dluhu k HDP měří hrubý dluh vládního sektoru jako procento HDP a je tak klíčovým ukazatelem udržitelnosti vládních financí. Poměr dluhu k HDP v % ve státech Evropské unie bude blíže popsán v grafu 22.

Graf 22 Zadluženost států Evropské unie v roce 2019 (v % HDP)

Zdroj: vlastní zpracování, data: OECD (2020)

Z komparace zadlužení České republiky s ostatními členskými státy Evropské unie, viz graf 22, vyplývá, že je Česká republika ekonomicky relativně úspěšná. V roce 2019 vykázala podíl veřejného dluhu na HDP ve výši 38 % a dosáhla tak na pozici 4. nejméně zadlužené země Evropské unie. Prvenství drží Estonsko se 13 %, následované Bulharskem s podílem dluhu na HDP ve výši 20 % a Lucemburskem se 30 %. Evropský průměr zadluženosti je výrazně zvyšován zeměmi jako např. Řecko s enormním podílem dluhu na HDP ve výši 199 % v roce 2019, následovaného Itálií se 155 % a Portugalskem se 136 %. Je dosti pravděpodobné, že tyto dluhy již nelze splatit. Německo jakožto největší ekonomika EU je na úrovni zadluženosti 68 %.

Maastrichtská konvergenční kritéria stanovují hranici zadlužení 60 %, přičemž překročení této hranice je z grafu 22 zřejmé u více než poloviny členských států EU. Jak již bylo zmíněno, Česká republika je jednou ze zemí, které jsou relativně málo zadlužené země. Tento jev ale není dlouhodobě udržitelný.

Severoevropské státy a Pobaltí se jeví jako země s menším podílem zadluženosti. Lotyšsko a Litva se v pořadí zadluženosti objevují za Českou republikou s podílem veřejného dluhu na HDP ve výši 45 % a 47 %. Následující státy, Dánsko a Švédsko, se drží pod hranicí zadlužení 40 %. Slovenská republika, jakožto stát s podobnými ekonomickými rysy jako Česká republika, se objevuje až na 11. místě v pořadí zadluženosti, kdy její podíl veřejného dluhu na HDP činí 63 %.

V rozmezích 80-90 % vykazují podobný podíl veřejného dluhu na HDP Slovinsko, Maďarsko a Rakousko. Slovinsko s podílem 81 %, Maďarsko s podílem 83 % a Rakousku s podílem ve výši 89 %. Z grafu 22 jsou zřejmé další země, které se kromě již zmíněného Řecka, Itálie a Portugalska, potýkají s hospodářskými problémy. Těmito státy jsou Španělsko, Belgie a Francie. Všechny uvedené státy mají podíl veřejného dluhu na HDP převyšující 100 %. Zadluženost všech členských zemí ovlivňuje dluh Evropské unie. Přestože každá z uvedených zemí disponuje jinou výkonností národního hospodářství či jinou politickou situací, ovlivňují evropský průměr.

5 Vyhodnocení a diskuze

V první kapitole analytické části se práce věnuje přiblížení *Státního závěrečného účtu*, jakožto hlavního pramene pro vypracování dalších kapitol. V dalších kapitolách je popsán vývoj a struktura státního dluhu České republiky v období let 1993 až po současnost a podrobnější analýza let 1993, 2005 a 2008. Rok 1993 byl vybrán z důvodu zániku společného státu a vzniku samostatné České republiky, rok 2005 byl vybrán jakožto rok následující po vstupu České republiky do Evropské unie. Posledním zkoumaným rokem, z hlediska vývoje státního dluhu, byl rok 2008 jakožto období, kdy byl celý svět v ekonomické krizi a většina zemí se dostala do recese. Z analýzy a dokumentů vlády bylo zřejmé, že je potřeba sledovat mimo vývojovou situaci také postupy vlády a současný stav ekonomiky státu. Tyto predikce však nemají absolutní výpovědní hodnotu, jelikož v nich nelze obsáhnout nečekané ekonomické, sociální či jiné vlivy. Příkladem

těchto nečekaných vlivů je v současné situaci epidemie COVID-19, která nynější predikce jistě změní a dojde k zatím neredukovatelnému, avšak zcela jistě nepříznivému vývoji jak v české, tak světové ekonomice.

Analytická část práce vycházela z vlastního zpracování dat. Data byla převážně získána z evropského statistického systému a také z podkladů Ministerstva financí České republiky. Díky této analýze spolu s metodou komparace bylo možné zhodnotit postavení v oblasti zadlužení České republiky v porovnání s jinými státy Evropské unie. Dále se díky analýze, podílu státního dluhu na HDP, projevil význam vykazování dluhu v relativních hodnotách, které umožňují jednotlivé státy mezi sebou porovnávat. Díky analýze bylo dále umožněno sledovat časové řady pomocí relativních přírůstků, a to v meziročních i víceletých časových úsecích

Ve vybraných letech jsou zkoumány různé ukazatele, např. podíl státního dluhu na HDP, absolutní hodnota státního dluhu, či jiné relativní změny zmíněných ukazatelů. V kapitole jsou také přiblíženy příčiny a jiné důvody, které vedly k růstu či poklesu státního dluhu a dalších ukazatelů. V dalších kapitolách byly analyzovány dluhové situace států Evropské unie, které byly staženy k zadlužení v České republice. Zejména ukazatel podílu státního dluhu na HDP byl důležitým ukazatelem pro srovnání situace v členských státech Evropské unie. Z hlediska podílu dluhu na HDP za rok 2019 se Česká republika, ve srovnání s ostatními členskými státy Evropské unie, umístila relativně dobře. Česká republika měla ve sledovaném období nízké poměry dluhu v soukromém a veřejném sektoru. To vše značí o stabilní ekonomice a zároveň postavení České republiky mezi ostatními státy Evropské unie.

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit vývoj a strukturu dluhu České republiky od počátku samostatné republiky. V práci bylo hodnoceno zadlužení z pohledu věřitelů a formy získávání na pokrytí deficitního státního rozpočtu. Dále byly využity poměrové ukazatele k porovnání trendů růstu či poklesu zadlužení v jednotlivých letech. V analytické části byly detailněji rozebrány roky 1993, 2005 a 2008 coby tři důležitých mezníků z hlediska ekonomických a politických změn.

V teoretických východiscích se práce zabývala definicí veřejného sektoru a státního rozpočtu v kontextu s veřejným a státním dluhem. Práce se věnovala také rozpočtové soustavě, kde byla přiblížena problematika fiskální politiky a jejich nástrojů. V dalších kapitolách se práce věnovala objasnění problematiky státního dluhu České republiky, jeho právních aspektů včetně definic a metodik jeho měření. Z pohledu vývoje byl nejnížší státní dluh v roce 1996 a nejvyšší státní dluh byl v roce 2013. Za zmínku stojí, že s výší státního dluhu rostl i jeho podíl na HDP. V rámci práce byly dále zmíněny faktory ovlivňující výši nákladu na obsluhu státního dluhu České republiky. Přičemž nejvyšší čisté úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu ve výši 50,56 mld. Kč byly v roce 2013, naopak nejnižší výdaje byly v roce 2010 ve výši 35,62 mld. Pro rok 2020 se počítá s hodnotou mezi těmito dvěma extrémy.

Státní dluh je ze své podstaty citlivý na změnu úrokové sazby. Nejnižší potřeba financování byla v roce 2008, zatímco v následujícím roce 2009 byla dvojnásobná. Ve sledovaném období byla nejvyšší hodnota v roce 2012, v této době bylo nutné opatřit na financování splatných dluhopisů částku 400 mld. Kč. V práci byla také zmíněna politická reprezentace v jednotlivých volebních obdobích.

V analytické části se práce věnovala vývoji a struktuře státního dluhu od roku 1993 až do roku 2019 a hlubšímu zkoumání státního dluhu, již ve zmiňovaných třech obdobích, a popisu státního závěrečného účtu, jakožto primárního dokumentu pro zdroje dat k popisu vývoje dluhu. V této části byly použity některé jednoduché poměrové ukazatele např. podíl zastoupení jednotlivých instrumentů na financování, vývoj podílů v čase, podíl státního rozpočtu či státního dluhu vztažených k HDP apod. Zmíněna byla rovněž zadluženost členských států Evropské unie. Nejvíce zadluženým státem je Řecko s výší 199 % podílu

státního dluhu na HDP, naopak nejnižší podíl dluhu na HDP byl sledován u Estonska ve výši 13 %. Česká republika byla v roce 2019, v porovnání s ostatními státy, na čtvrtém místě s hodnotou 37 % podílu státního dluhu na HDP.

Z podrobného zkoumání dané problematiky vyplývá několik možností, jak snížit státní dluh. Jako první se nabízí řešení v podobě úpravy daní. Je zřejmé, že nejjednodušší cesta ke zvýšení příjmů bývá v moderních ekonomikách právě uskutečňována prostřednictvím zvyšování daňových sazeb. Jednou z cest, jak zvýšit příjmy státního rozpočtu, se diskutuje zavedení paušální daně, určené výlučně pro úhradu státního dluhu. Například by se u vybraných typu daní navýšila sazba o určité procento, které by bylo následně převedeno na účet pro úhradu a snížení státního dluhu. Stejně tak je zapotřebí důsledně dbát na efektivní výběr daní, k čemuž u nás nově slouží EET, jejichž přínos se odhaduje na 17 mld. Kč ročně. Nabízí se i cesta, kterou se vydalo Německo, které zavedlo nastavení dodržování tzv. střednědobých výdajových rámců. Tyto rámce jsou nastavovány na tři až pět let. Pro tento nástroj je ovšem nutná určitá disciplína a tu Česká republika, která v minulých letech sestavovala svůj výdajový rámec na 4 roky dopředu, neprokázala. Jako hlavní negativum tohoto nástroje vnímám absenci sankcí za nedodržování těchto plánovaných výdajů. Výhodným se zdá být rovněž ekonomický model Estonska, které co by nejméně zadlužená země EU, vytváří velmi přívětivé podnikatelské prostředí. To má za následek zvýšení ekonomické výkonnosti země. Nejdůležitějším nástrojem pro zvládnutí snižování státního dluhu stále zůstává fiskální zodpovědnost vlád.

Otázkou je jak se svět a jednotlivé vlády vypořádají s aktuální biologickou hrozbou s takto mohutným přesahem do ekonomické oblasti. Je jasné, že nyní se budou stavidla veřejných financí houfně otevírat a morální odpovědnost za záchranu životů lidí převáží fiskální odpovědnost.

7 Seznam použitých zdrojů

AMADEO, Kimberly. The balance [online]. 2019 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/2008-financial-crisis-timeline-3305540>

ČERVENKA, Miroslav. Soustava veřejných rozpočtů. Praha: Leges, 2009. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-11-0.

DOŠKOČILOVÁ, Veronika. Měšec.cz: Půjčky [online]. In: . 2017, s. 1 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/aktuality/v-roce-2016-se-snizil-statni-dluh-o-temer-60-miliard-co-je-toho-pricinou/>

DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 83-84. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

ELLIOTT, Larry. The Guardian: Global economy [online]. 2011 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2011/aug/07/global-financial-crisis-key-stages>

European union [online]. 2018 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/czechia_cs

Finance pro radost: Jak na finance, dluhy, pojištění [online]. 20. května 2019 [cit. 2020-9-26]. Dostupné z: <http://www.financeproradost.cz/clanek/co-je-to-monetizace-dluhu>

FISCHER, Jakub. Hospodářské noviny: VŠE o... významu hrubého národního důchodu [online]. 5.4.2018 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66099830-vse-o-vyznamu-hrubeho-narodniho-ducodu>

FUCHS, Kamil a Pavel TULEJA. Základy ekonomie. 2., upr. vyd. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-861-1994-7.

HALÁSEK, Dušan. Veřejná ekonomika. Vyd. 2., přepracované. Opava: Optys, 2007. ISBN 978-80-85819-60-1.

HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. Veřejné finance. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-497-0.

HANA, Lipovská. Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět. Praha: Grada, 2017, s. 98. ISBN 978-80-271-0120-7.

International Monetary Fund: REVISED GUIDELINES FOR PUBLIC DEBT MANAGEMENT [online]. 2014 [cit. 2020-9-25]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/mae/pdebt/2000/eng/index.htm#III>

Investice.cz. Investice.cz: Váš investiční magazín [online]. 1.1.2020 [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.investice.cz/statni-dluhopisy/>

JUREČKA, Václav, 2017. Makroekonomie [online]. 3. doplněné vydání. Praha 7: Grada Publishing, s. 28–33 [cit. 2020-9-23]. ISBN 978-80-271-9265-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=IeSHDgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

KOCIÁN, ŠOLC, BALAŠTÍK: Smlouva o přistoupení [online]. Praha 1 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.ksb.cz/cs/novinky-publikace/194/smlouva-o-pristoupeni>

KOHOUT, Pavel. Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4019-5.

KUČERA, Lukáš, 2015. Hodnocení výkonnosti ekonomiky České republiky v širším kontextu. Praha: Český statistický úřad, s. 16. Vícetematické informace. ISBN 9788025026755.

KUNEŠOVÁ, Hana. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. 2., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-455-4.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.

MAREK, Dan a Michael J. BAUN. Česká republika a Evropská unie. Brno, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

MATEJ, PH.D., Ing. Miroslav. Deník veřejné správy: Pravidla rozpočtové odpovědnosti v podmínkách obcí a krajů [online]. In: . 2017 [cit. 2020-9-24]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6731153>

MELECKÝ, Aleš, GUBIÁNOVÁ, Markéta. Fiskální pravidla v zemích Visegrádské čtyřky. 2013. s. 438

Měšec.cz: Půjčky [online]. 2017 [cit. 2020-03-01].

Ministerstvo financí – Sekce veřejné rozpočty, 2019. Státní rozpočet 2019 v kostce: kapesní příručka Ministerstva financí ČR [online]. Praha 1 [cit. 2020-8-22]. ISBN 978-80-7586-026-2. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2019-34784>

Ministerstvo financí České republiky, Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu [online]. 2020 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/naklady-statniho-dluhu>

Ministerstvo financí České republiky, Výpůjční požadavky a krytí [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/vypujcni-pozadavky-a-kryti>

Ministerstvo financí České republiky, Strategie financování a řízení státního dluhu České republiky na rok 2020 [online]. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/publikace-a-prezentace/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-/2020/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-36923>

Ministerstvo financí České republiky: ČR již zavedla dluhovou brzdu do svého právního systému. Ministerstvo financí České republiky [online]. 2019 [cit. 2020-8-24]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2019/cr-jiz-zavedla-dluhovou-brzdu-do-sveho-p-35236>

Ministerstvo financí České republiky: Definice a měření [online]. 2016 [cit. 2020-01-3]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>

Ministerstvo financí České republiky: Metodiky ESA 95, GFS 1986 a GFS 2001 [online]. 2013 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/metodiky/2012/metodiky-esa-95-gfs-1986-a-gfs-2001-9577>

Ministerstvo financí České republiky: Řízení státního dluhu [online]. 2020 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/naklady-statniho-dluhu>

Ministerstvo financí České republiky: Řízení státního dluhu a finančního majetku [online]. Aktualizováno: 14. září 2016 [cit. 2020-10-28]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>

Ministerstvo financí České republiky: Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii [online]. 14.2.2012 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2012/smlouva-o-stabilite-koordinaci-a-sprave-11077>

Ministerstvo financí České republiky: Strategie financování a řízení státního dluhu České republiky na rok 2020 [online]. Praha 1, 2019 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/publikace-a-prezentace/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-/2020/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-36923>

Ministerstvo financí České republiky: Struktura a vývoj státního dluhu [online]. 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

Ministerstvo financí, 2018. Metodika odvození výdajových rámců státního rozpočtu a státních fondů [online]. Praha 1 [cit. 2020-10-23]. ISBN 978-80-85045-99-4. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/metodiky/2018/metodika-odvozeni-vydajovych-ramcu-statn-31536>

MORDA, Pavel. Vývoj státního dluhu České republiky: Informační studie. Praha 5, 2019.

MRKÝVKA, Petr, Ivana PAŘÍZKOVÁ a Michal RADVAN. Základy finančního práva. 3. vyd. Praha: Armex, 2008. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-68-3.

NAVRÁTIL, David. Kurzycz: Koronavirus [online]. In: . 2020 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/532388-covid-19-dopady-koronaviru-na-svetovou-a-ceskou-ekonomiku/>

OECD (2020), General government debt (indicator). doi: 10.1787/a0528cc2-en (Accessed on 20 November 2020)

OECD: OECD and the London G20 summit in 2009 [online]. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/economy/oecdandthelondong20summitin2009.htm>

OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit. 2010. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3228-2.

ONDŘEJ, Jan. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 191. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-446-9.

PALÁN, Ing. Josef. Parlament České republiky: Kancelář poslanecké sněmovny, studie č. 2.091. 2009.

PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance: teorie a praxe v ČR. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-698-1.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance: teorie a praxe v ČR. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 98 ISBN 978-80-7357-698-1.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance: úvod do problematiky. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4.

PELTRÁM, Antonín. Evropská integrace a Česká republika. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2849-0.

Raiffeisen Bank: Finanční trhy [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.rb.cz/osobni/zhodnoceni-uspor/uzitecne-informace/financni-trhy/statni-pokladnicni-poukazky>

Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii konané ve dnech 13.-14.06.2003 [online]. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ref2003/re13?xjazyk=CZ>

ROJÍČEK, Marek a Vojtěch SPĚVÁČEK. Makroekonomická analýza: teorie a praxe. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 38. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

ROJÍČEK, Martin a Vojtěch SPĚVÁČEK. Makroekonomická analýza: teorie a praxe. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 38. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

Řízení rizik a strategie portfolia. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/organizacni-struktura/verejnerozpocety-sekce-06/odbor-20-rizeni-stat-dluhu-a-fin-majetku/oddeleni-2002-rizeni-rizik-astrategie-p>

Řízení státního dluhu a finančního majetku. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/odbor-rizeni-statniho-dluhu>

SOUKUP, Jindřich. Makroekonomie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010, s. 21-22. ISBN 978-80-7261-219-2.

Státní dluhopisy podle doby splatnosti. Platnost k 31. 12. příslušného roku. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statnihodluhu/dluhova-statistika/podle-doby-splatnosti>

Státní dluhopisy podle typu držitele. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/podle-typudrzitele>

Státní dluhopisy podle typu instrumentu. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/podle-typuinstrumentu>

Strategie financování a řízení státního dluhu České republiky na rok 2019 [online]. 2018, 2018 [cit. 2020-02-29]. ISSN 1805-7144. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/publikace-a-prezentace/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-2019/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-33778>

Strategie financování a řízení státního dluhu České republiky na rok 2016. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statnihodluhu/publikace-a-prezentace/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-2016/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-23391>

Strategie financování a řízení státního dluhu České republiky na rok 2012. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-71-dluhu/publikace-a-prezentace/strategie-financovani-a-rizeni-statniho-2012/strategie-financovani-a-rizeni-9168>

Struktura a vývoj státního dluhu. Ministerstvo financí ČR [online] Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-avyvoj-statniho-dluhu>

ŠVARCOVÁ, doc.ing. Jena, 2020. Centrum pro rozvoj ekonomického vzdělávání [online]. [cit. 2020-8-24]. Dostupné z: http://www.ceed.cz/makroekonomie/37_vydaje_statniho_rozpocetu.htm

ŠVARCOVÁ, PH.D, doc.Ing. Jena. Hospodářský cyklus. In: CEED: Makroekonomie [online]. [cit. 2020-9-23]. Dostupné z: http://www.ceed.cz/makroekonomie/grafy/03-Hospodarsky_cyklus.gif

The Guardian: Global economy [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2011/aug/07/global-financial-crisis-key-stages>

TOMÁŠKOVÁ, Eva, 2015. Veřejné finance – ekonomické souvislosti. Brno: Masarykova univerzita, s.40-42.ISBN978-80-210-7749-2.

TÝČ, Vladimír. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 7. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-243-1.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY: Přehled vlád ČR [online]. Praha 1: Vláda ČR, 2020 [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/>

Zpráva o finanční stabilitě 2017-2018 [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit. 2020-02-28]. ISBN 978-80-87225-79-0.

Zpráva o řízení státního dluhu České republiky v roce 2014 [online]. Praha 1, 2015 [cit. 2020-02-09]. ISBN 978-80-85045-72-7. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/publikace-a-prezentace/zprava-o-rizeni-statniho-dluhu/2014>

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR, [cit. 8. 9. 2020].

Zákon 242/2016 Sb., Celní zákon, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 8. 9. 2020].

Zákon č. 190/2004 Sb., Zákon o dluhopisech, In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 8. 9. 2020].

Zákon 23/2017 Sb. o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 8. 9. 2020].

Přílohy

Příloha 1 Složení vnitřního dluhu ČR 1993 (v mld. Kč)

		Stav k 1. 1. 1993				Stav k 31.12.1993
			výpůjčky	splátky	saldo	
1	Závazky státu České národní banky	58.0	-	14.6	-14.6	43.4
	- z převzetí vládních úvěrů	26.1	-	-	-	26.1
	- z devalvací a revalvací u bank	17.3	-	-	-	17.3
	- přímý úvěr na schodek 1991	9.9	-	09.9	-9.9	0.0
	- přímý úvěr na schodek 1992	4.7	-	-1.7	-4.7	0.0
2	Závazky státu u komerčních bank	17.7	-	11.2	-11.2	06.5
	- u ČSOB na saldo z převzetí zahraničních pohledávek a závazků	10.4	-	10.4	-10.4	0.0
	- u IB za úvěr na KTUK Dolinská	07.3	-	0.8	-0.8	0.5
3	Závazky státu z emisí státních dluhopisů	11.4	124.3	99.2	25.1	36.5
	- na komplexní bytovou výstavbu	08.7	-	0.1	-0.1	08.6
	- za rehabilitace	1.0	0.6	0.6	0.0	1.0
	- na schodek roku 1991	0.0	09.9	-	09.9	09.9
	- revolvingové emise SPP	01.7	113.8	98.5	15.3	17.0
A	VNITŘNÍ STÁTNÍ DLUH STŘEDNĚDOBÝ A DLOUHODOBÝ CELKEM	87.1	124.3	125.0	-0.7	86.4
B	PŘECHODNÝ STÁTNÍ DLUH (SPP na krytí schodků běžného rozpočtového hospodaření)	4.0	22.8	26.8	-4.0	0.0
VNITŘNÍ STÁTNÍ DLUH ÚHRNEM		91.1	147.1	151.8	-4.7	86.4

Zdroj: ministerstvo financí